

2026'YA BAKIŞ

İÇİNDEKİLER

Giriş	3
Tacan İldem & Sinan Ülgen	
Gwendy'nin Düğme Kutusu: Türk-Amerikan İlişkilerinde 2026	6
Ahmet K. Han	
2026'da Ortadoğu	17
Zeynep Alemdar	
Suriye'de Temkinli İyimserlik ve Kırılganlık Tehdidi	21
Ayhan Doğaner	
Transatlantik İlişkilerdeki Dönüşüm, Avrupa Güvenliğinin Geleceği ve Türkiye'nin Yeri	25
Tacan İldem	
Avrupa'nın Zorlu 2026 Gündemi: Güvenlik Kaygıları, Korumacılık ve Demokratik İşleyişi Korumak	35
Çiğdem Üstün	
2026 Yılında Türkiye-AB İlişkileri	41
Beken Saatçioğlu	
Savunma Sanayiinde 2026 Trendleri	46
Yavuz Türkgenci	
ABD- Türkiye Savunma Sanayii İlişkileri	51
Nihat Kökmen	
Yapay Zeka ve Uluslararası İlişkiler	57
Sinan Ülgen	
Jeopolitik Mutfğa Nasıl Giriyor? Küresel Mücadele Döneminde Hane Halkının Yeni Gerçeği	61
Can Selçuki	

Giriş

Tacan İldem

EDAM Yönetim Kurulu Başkanı – Büyükelçi (E)

Sinan Ülgen

EDAM Direktörü

Bu raporumuzla, EDAM olarak önceki yıllarda yaptığımıza benzer şekilde, uluslararası sistemde yaşanan başlıca dönüşümleri ve bu dönüşümlerin Türkiye açısından taşıdığı stratejik, ekonomik ve toplumsal sonuçları ele almayı; 2026 yılına girerken geleceğe dönük bir düşünce projeksiyonu sunmayı amaçlıyoruz. Küresel sistemin artan belirsizlik, çoklu kriz ve eşzamanlı dönüşüm dinamikleriyle şekillendiği bir dönemde, karar alıcılar kadar sıradan vatandaşların da doğrudan etkilendiği bir uluslararası ortamla karşı karşıyayız.

Rusya'nın Ukrayna'ya karşı başlattığı savaş, dördüncü yılını tamamlarken Avrupa güvenliğinin yapısal kırılganlıklarını kalıcı biçimde görünür kılmış; transatlantik bağların niteliği, yük paylaşımı, caydırıcılık ve savunma sanayii kapasitesi gibi alanlarda köklü tartışmaları beraberinde getirmiştir. Bu savaşın uzayan doğası, sadece askeri ve jeopolitik dengeleri değil, enerji piyasalarından gıda güvenliğine, enflasyondan toplumsal refah algısına kadar geniş bir yelpazede küresel ve yerel etkiler üretmeye devam etmektedir. “Küresel savaşların sıradan vatandaş üzerindeki etkisi” artık soyut bir kavram değil, hayat pahalılığı, tedarik zinciri kırılganlıkları ve güvensizlik duygusu üzerinden günlük yaşamın parçası haline gelmiştir.

Öte yandan, 7 Ekim 2023 sonrası Orta Doğu'da hız kazanan çatışma sarmalı, 2026'ya girilirken bölgenin daha kırılgan, daha parçalı ve daha öngörülemez bir yapıya evrildiğini göstermektedir. İsrail-Filistin meselesi, Gazze'de yaşanan büyük insani yıkımın ardından sadece bölgesel değil, küresel düzenin normatif temellerini de sorgulatan bir sınamaya dönüşmüştür. ABD Başkanı Trump öncülüğünde geliştirilen Gazze Barış Planı ve yaratılmaya çalışılan düzenekler kalıcı bir barışın yolunu açık açamayacağı zihinleri kurcalayan bir konudur. Öte yandan, Suriye'de rejim sonrası döneme girilmiş olmasına rağmen, ülkenin toprak bütünlüğü, yönetim kapasitesi ve güvenlik mimarisi bakımından ciddi belirsizlikler sürmektedir. Bu durum, Türkiye'nin güvenliği, göç yönetimi ve bölgesel rolü açısından 2026'da da Orta Doğu'yu Türk dış politikasının merkezî gündem maddelerinden biri haline getirmeye devam edecektir.

ABD’de Trump yönetiminin ikinci döneminin ilerleyen safhalarında izlediği politikalar, sadece Amerikan iç siyaseti bakımından değil; ABD–Türkiye ilişkileri, transatlantik bağlar ve Avrupa güvenliğinin geleceği açısından da belirleyici olmaktadır. Özellikle ABD–Türkiye savunma ilişkileri, savunma sanayii iş birliği, yaptırımlar ve stratejik uyum başlıkları altında yeniden tanımlanan bir çerçeveye doğru evrilmektedir. Bu bağlamda, Türkiye’nin savunma sanayiinde son yıllarda kaydettiği kapasite artışı hem jeopolitik bir kaldıraç hem de Avrupa güvenliği tartışmalarında yeni bir değişken olarak öne çıkmaktadır. Kaldı ki ABD-Avrupa ilişkisinin Trump politikaları ile daha gerilimli bir döneme girmesi, savunma ve ekonomik eko-sistemini yıllardır bu iki ortakla birlikte yürütme hedefine sahip Türkiye gibi ülkeler bakımından da yeni zorlukları gündeme taşıyacaktır.

Avrupa Birliği cephesinde ise, genişleme, stratejik özerklik, savunma ve rekabet gücü başlıkları etrafında şekillenen “Avrupa’nın geleceği” tartışmaları, Türkiye–AB ilişkilerinin de seyrini doğrudan etkilemektedir. İlişkilerin değerler temelinden ziyade “al-ver”e dayanan işlemsel ve sektör bazlı bir zeminde ilerlemeye devam etmesi kuvvetle muhtemel görünmektedir. Göç, güvenlik, savunma sanayii ve enerji gibi alanlarda karşılıklı bağımlılık sürerken, transatlantik ilişkilerde yaşanan dönüşüm Avrupa’nın güvenlik mimarisinde Türkiye’nin rolünü yeniden düşünmeyi zorunlu kılmaktadır. Öte yandan AB’nin bir yandan ABD diğer yandan Çin’e karşı bağımlılığını azaltma ve rekabet gücünü yeniden tesis atma arayışı üzerinden şekillenen ve “Made in Europe” gibi girişimlerle vücut bulan arayışların, Türk ekonomisi ve özellikle tedarik zincirleri bakımından da etkileri olacaktır.

2026 yılında bir diğer kritik dönüşüm alanı, yapay zekâ ve dijital egemenliktir. Yapay zekânın ekonomik rekabet, askeri kapasite, kamu yönetimi ve toplumsal yapı üzerindeki etkileri, klasik güç unsurlarını tamamlayan yeni bir stratejik alan yaratmıştır. Dijital altyapılar, veri güvenliği ve teknolojik bağımsızlık, devletlerin egemenlik anlayışını yeniden tanımlarken; dezenformasyon, hibrit tehditler ve bilişsel alan, güvenliğin ayrılmaz parçaları haline gelmiştir.

Ekonomik cephede ise, küresel düzeyde düşük büyüme–yüksek belirsizlik sarmalı sürerken, Türkiye ekonomisi açısından dezenflasyon süreci, mali disiplin, yapısal reformlar ve dış finansman koşulları 2026’nın belirleyici başlıkları olmaya adaydır.

Jeopolitik riskler, ticaret savaşları ve enerji piyasalarındaki oynaklık, ekonomik karar alma süreçlerini daha karmaşık hale getirmektedir.

Bu raporda; ABD–Türkiye ilişkilerinden Suriye’ye, yapay zekânın uluslararası ilişkiler ile ilişkisinden savunma sanayiye, Avrupa’nın geleceğinden Türkiye–AB ilişkilerine, Doğu Akdeniz ve Kıbrıs meselesinden, Orta Doğu’daki yeni dengelere ve son olarak, küresel çatışmaların toplumsal etkilerine kadar geniş bir yelpazede, 2026 yılına dair eğilimleri ve olası senaryoları ele alıyoruz. Amacımız, belirsizliklerle dolu bir uluslararası ortamda, Türkiye’nin karşı karşıya olduğu riskleri ve fırsatları bütüncül bir bakış açısıyla değerlendirmek ve stratejik düşünceye katkı sunmaktır.

Bu düşüncelerle, 2026 yılının dünyaya ve ülkemize barış, istikrar ve refah getirmesini temenni ediyor; raporumuzun karar alıcılara, uzmanlara ve kamuoyuna katkı sağlamasını diliyoruz.

Gwendy'nin Düğme Kutusu: Türk-Amerikan İlişkilerinde 2026

Ahmet Kasım Han

EDAM Yönetim Kurulu Üyesi

Beykoz Üniversitesi

Amerikalı romancı ve öykü yazarı *Stephen King*'in *Richard Chizmar* ile yazdığı korku–gerilim ve spekülatif kurgu türündeki “*Gwendy'nin Düğme Kutusu*” adlı hikâyede, Gwendy adında on iki yaşında küçük bir kıza, üzerinde düğmeler ve kollar bulunan gizemli bir kutu teslim edilir. Söz konusu kutu akıl almaz bir gücü kontrol edebilmektedir. Sekiz düğmenin altısı Antarktika hariç kıtaları temsil etmektedir ve bunlara basıldığında ilgili kıtada mahiyeti, konumu, zamanlaması ve ölçeği öngörülemeyen bir felaket yaşanmaktadır. Düğmelerden siyah olanına basıldığında küresel bir facia ortaya çıkmakta; birden fazla defa basılabilen kırmızı düğmeye basan kişinin istediği bir şeyin gerçekleşmesini sağlamaktadır. Ancak, bu “*mucize*” daima bir bedel karşılığında gerçekleşmektedir. Üstelik, kutuyu Gwendy'ye veren Bay Farris bu muazzam sorumluluğa dair ne bir kullanım kılavuzu vermiştir ne de Gwendy'nin onu kullanmak için gerekli yeterliliklere sahip olduğunu gösteren bir ışık mevcuttur.

Bugün ABD Başkanlarına emanet edilen ve kriz zamanlarında, özellikle de nükleer tırmanma zamanlarında, Başkanın askeri komuta-kontrol sistemlerine güvenli ulaşımını sağlayan, kara destek sistemi niteliğindeki **Başkanlık Acil Durum Çantası** da –onunla birlikte ABD'nin tüm askeri mekanizmaları– *Donald Trump*'ın elinde. Bu noktada her iki hikâyede yer alan Çantanın veya kutunun kendiliğinden tehlike arz ettikleri söylenemez. Asıl risk, gücün aracının kendisinde değil; onu korku, kibir ya da ani bir dürtüyle kullanmaya kalkabilecek insan tabiatında yatıyor.

Trump oturduğu makamın muazzam güç barındıran bir koltuk olduğunun farkında ve bunu kullanmak noktasında kendisini uluslararası hukuk gibi, daha ziyade fânileri bağlayan kısıtlarla sınırlı görmüyor. Kendi ifadesiyle, küresel gücünün kullanım biçiminin sınırını teşkil eden tek şey, kendi ahlakı ve akli. Ve anlaşılan dünyanın kalanı da bununla ilgili kendisini “iyi hissetmeli diye düşünüyor. Zira, ona gör bu durum açıkça “çok iyi”.

Trump ve Batı İttifakının Geleceği

Dünyanın kalanının böyle hissettiğiye söylenemez. ABD'nin dış ve güvenlik alanındaki kadim “özel ortağı” İngiltere'nin bu alandaki en önemli düşünce kuruluşlarından *Chatham House*'ın Direktörü *Bronwen Maddox*'ın ifadesiyle: ABD'nin hasımları bir yana, esas olarak müttefikleri, “*ticarette ve muhtemelen güvenlik alanında*” artık “*bizzat ABD'ye karşı kendilerini savunmak gibi*” “*daha önce düşünülemez olan bir ihtimali hesaba katmak zorundalar.*” Babasının “*öngörülemezliğini*” onun “*en iyi özelliği*” olarak niteleyen oğlu *Donald Trump Jr.*'in tarif ettiği durum, dünyanın kalanından bakıldığında, *Maddox* gibi uzmanlara: “*Batı ittifakının... sonunu işaret ediyor.*”¹

Uluslararası Kriz Grubu Başkanı *Comfort Ero*, 2026 Ocak ayında Venezuela Başkanı *Nicolas Maduro*'nun, eşiyle birlikte, yataklarından kaçırılmasına yönelik operasyonun “*şu ana kadar görünürdeki başarısının*” Trump'ı kendi, “*büyük ölçüde işlemesl*” tarzıyla devam ederek, neler elde edebileceği konusunda “*kendinden geç-miş*” olduğu tespitini yaparken,² bundan sonrasında uluslararası ortamda neler olabileceğiyle ilgili vahim bir uyarıda da bulunmuş oluyor. Bu uyarıyı ciddiye almak gerektiği açık. Üstelik, Trump'ın aklına geleni neredeyse rastgele denemekten yana da büyük bir sıkıntısı olduğu söylenemez. Rastgele, gönülden geldiğinde, davranışın, söz konusu davranışın akılcılığı verili kabul edildiğinde dahi, kabaca iki önemli kısıtının olduğu söylenebilir. Bunların ilki maliyet (ki başarı durumunda bile bir maliyet söz konusu olduğundan işin bu tarafı daima bir fayda/maliyet analizine konudur); ikincisi başarısızlığın (hedeflenen amaca ulaşılamamasının) yol açacağı itibar, konum, avantaj kaybı. Trump siyasa seçimlerinin, sadece ahlakiliğinin değil, başarılı sonuç verip vermediğinin de nihai otoritesi olarak kendini kabul ediyor. *İşler istediği gibi gitmediğinde de* gelişmeleri bir “*başarı*” olarak “*anlatacak*” bir yol buluyor. Bu nedenle Trump'ın dış ve güvenlik politikası seçimlerinde bu iki kısıtın anlamı oldukça bulanıklaşmakta.

¹ Chatham House Director Bronwen Maddox warns ‘This does mark the end of the Western alliance,’ Chatham House – International Affairs Think Tank, published 13 January 2026, updated 14 January 2026, <https://www.chathamhouse.org/2026/01/chatham-house-director-bronwen-maddox-warns-does-mark-end-western-alliance>

² Ten Conflicts to Watch in 2026, International Crisis Group / Chatham House, held 15 January 2026 (hybrid event, London and online), <https://www.crisisgroup.org/global/10-conflicts-watch-2026>

Tatsız bir Zemin

Tüm bu koşullar Türkiye için de en az dünyanın kalanı kadar önemli bir dış ve güvenlik politikası meydan okuması oluşturuyor. Neticede, ABD ile ittifak ilişkileri, tüm iniş ve çıkışlarına rağmen, Türkiye'nin sahip olduğu en stratejik ilişkilerdir demek, son tahlilde abartılı bir ifade teşkil etmez. Bununla birlikte, belki de paradoksal şekilde, ülkenin ABD ile ilişkilerinde son döneme damgasını vuran “soğuma” nedeniyle Türkiye'nin bu yeni gerçekliğe belki de ABD'nin başta Avrupalı, diğer müttefiklerinden, daha hazır olduğu söylenebilir.

Esasen, Türkiye – ABD münasebetleri, Türkiye'nin NATO'ya girişinin henüz ilk on yılı içerisinde dahi, önce 1962 Küba Füze Krizinin az bilinen tali bir unsuru olarak, ABD tarafından tek taraflı olarak alınan kararla, Türkiye'nin fikri sorulmadan, 1963 Nisan ayında Çiğli'den çekilen *Jupiter* füzelerinin; ardından Haziran 1964 Johnson Mektubu'nun yarattığı etkiyle “balayı” kısa sürmüş bir ilişki kabul edilebilir. ABD tarafında da Türkiye'nin “nasıl bir müttefik olduğu” konusunda yapılan tartışmalar az değildir. Meseleleri yakından takip edenler açısından, Washington'da Türkiye'nin sözü geçtiğinde, “dostane olmayan”, “güvenilmez”, “hevessiz” gibi nitelermelerin kapalı kapılar ardında, kimi zaman da açıkça, dile getirilmesi yeni değildir. Tüm bu olaylar ve izleyen anlaşmazlıklar iki ülke ilişkilerinin yapısını “inişli-çıkışlı” bir karakter sahibi kılmıştır. Buna rağmen iki tarafın da aralarındaki ilişkileri sürdürme kararlılığı, bunlara rağmen, onları bugüne taşımıştır denilebilir. Aynı cümleden hareketle bu iniş ve çıkışların ilişkilere belli bir sorun/ kriz çözme deneyimi, dayanıklılık kattığı da söylenilebilir.

Yine inişleri ve çıkışlarıyla, son çeyrek yüzyılın olayları da bu örüntünün istisnası değildir. Türkiye Büyük Millet Meclisinin, 1 Mart 2003'te, ABD'nin Irak'a müdahalesi kapsamında Türkiye topraklarının ve üslerinin kullanımı ile ABD kuvvetlerin ülkede konuşlandırılmasına izin veren hükümet tezkeresini reddinden bu yana da devam etmektedir. Özellikle, Arap Baharı bağlamında iş birliği umutlarının çökmesi; değişik şekilde tasarılan siyasi İslam'ın ABD – Ortadoğu ilişkilerinde oynaması umulan role dair beklentilerin dağılması ve 15 Temmuz 2016'daki darbe girişiminde ABD'nin rolüne ilişkin değerlendirmeler, Rahip *Andrew Brunson* krizi; Rusya'dan S-400 alımı ve buna karşılık Türkiye'nin halen süren CAATSA yaptırımlarına muhatap kılınması ve F-35 programından çıkarılması; İran yaptırımlarını ihlal ile ilgili iddialar neticesinde Türk yetkililerinin ve kurumlarının ABD'de karşılaştığı dava süreçleri; Suriye'de terör örgütü

PKK bağlantılı YPG'ye verilen ABD desteği gibi, belki başka iki ülkenin ilişkilerini kopartacak düzeyde mesele ve krizlerin de bir biçimde idaresi bu çerçevede değerlendirilebilir. Tüm bu olaylar özellikle Demokrat Parti menşeli yönetimlerle Ankara arasındaki ilişkileri kimi zaman bir “sağırklar diyalogu”na çevirmiş; Türkiye’de ifade özgürlüğü, adalet ve demokrasiye ilişkin, özellikle Barack Obama ve Joe Biden yönetimleri tarafından açık ve örtülü gelen eleştiriler ilişkileri zorlamıştır.

Son yıllarda Türkiye’nin gittikçe artan otonomlukta bir dış politika izlemesi, Ankara’nın ABD ile ilişkilerinde “dost-rakip” (*frenemy*) kavramsallaştırmasının sıkça kullanır hale gelmesine neden olmuştur. Hatta, 2022 Mayıs ayında Finlandiya ve İsveç’in NATO üyeliğine ilişkin Türkiye’nin koyduğu rezerv ve müteakip olaylar Türkiye için “aşındırıcı ortak” kavramını gündeme getirmiştir. Bu tartışmaların şekillenmesinde ve tonunda hiç kuşkusuz dönemin Amerikan yönetiminin Ankara’nın dış politikasına bakışı etkili olmuştur.

Eskinin Süreklilikleri Yeni Gerçekliğe Karşı: Türkiye – ABD İlişkilerinin Normu

Şurasını da belirtmek gerekir ki, Türkiye’nin dış politikasında otonomi arayışlarının belli bir hükümete veya döneme mahsus görünmesi, aynı çerçevede yapısal sebeplerden bağımsız, “istisnai” bir durum olarak algılanması doğru olmayacaktır. Belki Türkiye’nin mevcut yönetiminin, küresel siyasette yüksek profilli bir aktör olmayı kendisinden öncekilerden daha fazla istediği ve muhtemelen bu eğiliminin devam edeceği söylenebilir. Ancak bu da yalnızca uluslararası nedenlerle değil; esas olarak iç politik kaygılar nedeniyle de olabilir. Fakat, bunun Türkiye’nin dış politikasında ilk defa rastlanan bir durum olduğu söylenemez. Dahası söylenmesi gereken, bu durumun Türkiye’nin dış politikasında süreklilik arz eden bir eğilim olduğudur.

1978 yılında dönemin Başbakanı Bülent Ecevit’in ABD silah ambargosu sürerken verdiği bir röportajda kullandığı sözler, mevcut yönetimin kullandığı söylemin Türkiye’nin dış politikasında ilk defa kullanılmadığının ve yapısal meselelerin Türkiye’yi, şekil ve yoğunluğu konjonktürden etkilenmekle birlikte, süreklilik arz eden bir otonomi arayışına ittiğini gösterir niteliktedir. Söz konusu röportajda³ Ecevit; Türkiye’nin güvenlik

³ BBC News Türkçe, “Yıl 1978: Bülent Ecevit Türkiye’nin ABD ve NATO’ya tepkisini anlatıyor,” BBC, published 3 August 2018, video/online, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-45051954>

kaygılarına kayıtsız kalan, ABD başta, NATO müttefiklerin tutumlarından şikâyet eder, savunmada kendi kendine yeterlilik vurgusu yapar; Türkiye'nin Sovyetler Birliğiyle daha iyi ilişkiler kurması gerektiğini savunur; ittifak gerekliliklerine sadakat eksikliği NATO müttefiklerinden, özellikle de ABD 'deden, kaynaklandığını, münhasıran ABD Kongresinin tutumunu vurgulayarak, belirtir. Buna karşın, Türkiye'nin "hassas uluslararası dengeleri ve düzeni" bozma gibi bir niyeti olmadığını özellikle belirtir. Aynı şekilde, Türkiye'nin Batı yöneliminden vazgeçmeyeceğinin de altını çizer.

Her ne kadar zamanın ruhu Soğuk Savaş dönemine göre anlamlı biçimde farklılık gösterse ve mevcut Türk hükümeti, dış politika konularına muhtemelen 20. yüzyıldaki muadillerine kıyasla daha belirgin bir ideolojik projektörle yaklaşıp da aslında kendisinden öncekilerle oldukça benzer bir noktada durmaktadır. Bu benzerliğin kaynağı yapısal, tarihsel süreklilik unsurlarıyla açıklanabilir. Nasıl ki herhangi bir iktidarın dış politikasında ideolojinin oynayabileceği rolün sınırları bölgesel ve küresel siyasetin gerçekleri, Türkiye ekonomisinin gücü, toplumsal bütünlük ve askerî kapasite gibi yapısal unsurlar tarafından sınırlandırılmaya mahkûmdur; aynı biçimde Türkiye'nin Batı merkezine göreceli "kaçak" veya "otonom" tavrı da yapısal unsurlardan beslenmektedir. ABD dahil, NATO'nun Batılı ortaklarının, uzun yıllardır Türkiye'nin müstakil kaygı ve çıkarlarını adeta yok sayarak; Ankara'dan bakıldığında Türkiye'nin kendi çıkarları, kendi tehdit değerlendirmeleri ve konumu ile Batılı müttefiklerinin çıkar ve öncelikleri arasında kesintisiz ve pürüzsüz bir tamamlayıcılık varmışçasına hareket etmesi beklentisi olarak algılanan tavrın gerçekçi bir yanı olmadığı açıktır. Bu tavır, belirttiğim gibi yeni değildir.

Ankara'dan bakıldığında bu noktada temel mesele, hem ikili ilişkilerin iç siyasette sahip olduğu kamuyu etkisi hem de Washington'un politika tercihlerinin uluslararası sistemde ve Türkiye'nin bölgesinde etkisi sebebiyle, en önemlisi ABD olmak üzere, müttefiklerinin Ankara'nın doğu ve güneyinden kaynaklanan ve ülkenin iç güvenliğiyle de yakından ilişkili konularda mevcut tehdit algısı değerlendirmelerine, güvenlik kaygılarına ve çıkarlarına neredeyse kayıtsız bir tutum almış görüntüleridir. Suriye'de ABD ve Fransa başta NATO müttefiklerinin bir kısmının SDG adı altında PKK-YPG'ye verdikleri destek Ankara açısından bunun tipik bir örneğidir. Özellikle, 2014'te Rusya'nın Kırım'ı işgalinden bu yana bu işgalinden bu yana, bu işgali net biçimde kınadığı halde, başka alanlarda Rusya ile bölümlenmiş (*compartmentalized*) ve işlemisel (*transactional*) bir ilişki yürüten Ankara açısından, Biden Washington'ı veya Brüksel için

olduğu gibi, Moskova'nın en acil, büyük, açık ve yakın tehlike olarak değerlendirilmediği görülmektedir. Her ne kadar S-400 alımını isabetli bir stratejik tercih olarak yorumlamak zor olsa da ikili enerji ve ekonomik ilişkilerin bu çeşit bir değerlendirmeye izin de vermediği sarihtir. Bu değerlendirmelerin Türkiye'de belli bir iktidara has veya sadece belli bir ideolojik daire için geçerli olduğu değerlendirmesi de oldukça yanıltıcı olacaktır. Türkiye'nin müttefikleri Türkiye'nin önemseydiği meseleleri halının altına süpürmeye kararlı gibi davrandıkları ve bunların "kendi sorunları olmadığı" yanılgısıyla hareket ettikleri sürece, tehditlerin ne olduğu, nasıl ve neden ele alınması gerektiği konusunda dengeli bir anlayışa ulaşmak mümkün değildir. Tehdit listeleri konusunda örtüşen bir kavrayıştan ise hiç söz edilemez. Bu durumun sürekliliğinin, dün olduğu gibi bugün de yapısal olarak Türkiye'nin dış ve güvenlik siyasetinde işlemselliği, özerklik ve otonomi arayışını besleyeceği beklenmelidir. Özünde, Türkiye'nin coğrafyası, tarihi ve maddi güç imkânları, ülkenin devlet geleneği ile birleştiğinde Ankara'ya benzerine zor rastlanır bir uyum sağlama kapasitesi ve esneklik sağlamaktadır. Böyle bir ortamda, örneğin, ancak İran meselesi söz konusu olduğunda, ABD için Türkiye'nin doğusunun bir güvenlik konusu haline gelmesi Türkiye açısından olduğu gibi kabul edilebilecek bir gerçeklik değildir. Son çeyrek asrın olayları, eğer hala böyle bir onamaya ihtiyaç varsa, bölgesel sorunların Türkiye dışlanarak çözülmesinin görece ya daha maliyetli ya da daha zor olduğunu göstermiştir. Şu ana kadar Ankara'nın konum ve kapasitesi, çözümün belirleyicisi olmasına imkân vermediği durumlarda dahi istemediği çözümlerin hayata geçirilmesini engellemeye veya alternatif ilişki, ortaklık ve dengeleme ağları yaratmaya yetmektedir.

Yeni Bir Umut: Eylül 2025 Erdoğan – Trump Görüşmesi

ABD'de 2024 Kasım seçimlerinin ikili ilişkilerin bu kuramsal ve pratik ortamında Ankara'da çok beklenen bir fırsat penceresi açtığı söylenebilir. Elbette, Trump yönetiminin ilk yılı dolarken, bu yönetimin dünyanın kalanı açısından temsil ettiği sorunlara Türkiye'nin bağışıklığı olduğu iddia edilemez. Ancak, Trump yönetiminin uluslararası ilişkiler yaklaşımının Türkiye'nin çoktandır, bedel de ödeyerek, yürüttüğü dış ve güvenlik siyasetinde otonomi arayışını kolaylaştırması yönündeki beklenti 2026 yılı itibarıyla daha fazla karşılık bulma ve üretme ihtimali taşıyor. Özellikle de Washington'da ve Türkiye'yi doğrudan ilgilendiren Suriye gibi kimi sahalarda manzara

öyle görünüyor. Her ne kadar CAATSA yaptırımları devam etse, ve Eylül 2025'te Beyaz Saray'da Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve ABD Başkanı Trump arasında gerçekleşen görüşmede Türkiye'nin F-35 programına dönmesi veya 40 adet F-16 Blok-70 savaş uçağı ve 79 modernizasyon kiti satışına ilişkin konu, Şubat 2024'teki ABD Kongresi onayına rağmen, Türkiye'nin yerleştirme yönündeki isteklerinin karşılanamaması dahil sebeplerle, ilerleyememiş olsa da söz konusu görüşme iki taraf açısından da çok olumlu sözlerle nitelendirildi.

Örneğin; ABD'nin Ankara Büyükelçisi ve Suriye Özel Temsilcisi olan Thomas Barrack'ın bu görüşmeyi *"iki tarafla da gurur duyduğunu"* açıklayarak nitelemesi ayrıca önemli bir nokta olarak dikkat çekmektedir. Esasen, Trump'a yakınlığı, kişisel bağlantıları, kaynakları ve tecrübesi ile Barrack'ın Türkiye – ABD ilişkilerinde münhasıran önemli bir faktör olarak öne çıktığı söylenebilir. 2026 yılında da Türkiye – ABD ilişkilerinin Barrack'ın kişisel ağırlığının ve rolünün artarak devam edeceği ve sadece Türkiye hükümeti değil aynı zamanda özel sektörü bakımından da öneminin artacağı öngörülebilir.

Suriye'nin ve İran Geleceği

Görüşmenin Erdoğan ve Trump arasındaki kişisel olumlu ilişkiyi teyit ve kuvvetlendirmek dışında da önemli sonuçları olduğu belirtilmelidir. Suriye, Türkiye açısından temel bir rahatsızlık ve iç politikayı da doğrudan etkileyen bir meseledir. Washington'ın bundan önce PKK bağlantılı YPG'yi desteklemesi, Ankara'nın gözünde ABD'ye duyulan güveni zedelemiştir. Bu bakımdan YPG liderliğindeki SDG konusunda bu görüşme sonucunda daha önce ABD yönetimleriyle ulaşılmasına imkân olmamış bir anlayış noktasına gelinmiş olduğu yönündeki iddiaların, ilerleyen aylarda varılan nokta göz önüne alındığında, anlamlı olduğu açıktır. Geline aşama ikili ilişkilere yadsınamaz bir olumlu katkı yapmaktadır.

Ek olarak, Suriye'de Şam yönetimi ile YPG liderliğindeki SDG arasında varılan, Türkiye'nin istek ve hassasiyetlerini de önemli ölçüde dikkate alan mutabakatta Büyükelçinin oynadığı rol Türkiye – ABD ilişkilerinde Barrack'ın, yukarıda sözü edilen kişisel etkisi bakımından değerlendirilebilir. Suriye dosyası özelindeyse son gelişmelerin 2026'da Türkiye'nin Suriye'deki "oyun kurucu" rolünü pekiştirme potansiyeline dikkat çekmek gerekir. Öte yandan 2026'da ABD'nin Suriye'yi içeren denklemlerde Türkiye'nin daha fazla "sorumluluk alması", "yük paylaşması" beklentisinde olması ihtimali de bu rol artışıyla doğru orantılı olarak yükselmektedir. Bu

noktada İran meselesinin hususiyetle kritik bir eşik teşkil ettiğini söylenebilir. Ankara'nın Tahran'daki istikrarsızlıktan endişe duyduğu ve İran'a yönelik dış müdahalelere karşı çıktığı bilinmektedir. Bununla beraber ne Ankara ne de Washington nükleer silahlı bir İran görmek istemez. Ancak yöntem konusunda ayrışmaktadırlar. İran'da büyük ölçekli bir çatışma senaryosu Türkiye'yi hem Rusya, Çin ve ABD ile ilişkilerinde oturtmaya çalıştığı denge bakımından hem bölgesel dinamikler açısından hem de iç siyasi istikrarı açısından zorlayacak, Türkiye'nin dış politikasındaki en önemli çok yönlü risktir. 2026'da veya sonrasında, Washington ve Tahran arasındaki ilişkiler gerilir ve özellikle İsrail'in de dahil olduğu bir çatışma yaşanır, bu Ankara için Washington ile ilişkilerinde idaresi oldukça müşkül ve tüm açılarıyla sorunlu bir kriz yaratacaktır.

İsrail Etkisi (?)

ABD, İsrail'in güvenliği konusunda son derece hassastır; dolayısıyla Türkiye'nin Filistin politikasındaki sert tutumu Amerikan Kongresi ve bir kısım kamuoyunda tepki çekmiştir. Ankara'nın Hamas'a siyasi destek verdiği görüntüsü ve İsrail'i ağır sözlerle eleştirmesi özellikle Kongre'de yaptırım çağrılarını güçlendirmiştir. Belki de ileride Türkiye ile İsrail'in ortak tehdit algıları (örneğin İran'ın nüfuzunu dengeleme) geliştirebilmesi halinde mevcut gerginlik azalabilecektir; aksi takdirde verili koşullarda rekabetin derinleşmesi kaçınılmaz olacaktır. Tüm bu denklemde Türkiye – İsrail ilişkileri tartışının hassas kalibrasyonu 2026'da Ankara – Washington hattında gündemde olacaktır. Gerek Ankara'nın gerekse İsrail tarafının bu durumun farkında oldukları ise muhakkak. Hatta arka planda iki ülke arasında işleyen bir mekanizmanın varlığından bahsetmek de mümkündür. 2026'nın Ekim ayında yapılacak olan İsrail seçimleri, iki ülke ilişkilerinde yeni gelişmeleri besleyebilir. Bu tarihe kadar, 2026 boyunca, iki ülke arasındaki gerilimlerin önlenmesinde ABD arabuluculuğu Ankara – Washington hattında kritik önem taşıyan bir başka konudur denebilir.

İki Liderin Hikâyesi

Erdoğan ve Trump'ın anlaşmazlıkları kameralar önünde tartışmaktan kaçınarak uyum mesajı vermeleri de Türkiye – ABD ilişkilerinin 2026 safahatı bakımından dikkat çekicidir. Her ne kadar ABD Başkanının fikir ve tavır değiştirmesi beklenmedik bir durumu oluşturmuyorsa da Erdoğan ile ikili diyalogunun, ABD'nin müttefiki olan Avrupa ülkelerinin liderlerine karşı benimsediğinden bariz şekilde farklı olduğu açıktır. Bu noktada Türkiye'nin ilgili kurumlarının, ABD ile ilişkilerde daha önce bahsedilen

“dayanıklılık” birikimini ve Trump’ın ilk döneminden edinilmiş, kimisi de hiç tatlı olmayan deneyimleri, ustaca içselleştirdiği; ABD tarafının da Avrupa – ABD ilişkilerinin gerildiği bir dönemde, Ankara’nın hâlâ Washington’ın dikkatini çekebildiğini, Türkiye’nin stratejik önemini teyit ettiğini gösteriyor. Türkiye’nin AB tarafından, yeni kurulmakta olan savunma ve güvenlik mimarisinin dış sınırında tutulduğu bir dönemde bu durum, Ankara’nın Avrupa karşısındaki elini de güçlendiriyor. Aslında, Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine (CHS) geçildiğinden beri gerek CHS’nin yapısı gerekse bu yapıya yol açan siyasi ihtiyaçlar sebebiyle: Trump’ın kurumları ikincilleştiren, çok-taraflılığın yerine ikili ilişkileri önceliklendiren ve liderleri doğrudan muhatap almayı tercih eden dış politika yaklaşımının Ankara’nın Lider Diplomasisini öne çıkarma tercihiyle önemli derecede uyuşan tarafları bulunduğu da açıktır. Bununla birlikte, 2026’yı kapsayan ancak bu yılı da aşan biçimde, Türkiye – ABD ilişkilerinde Trump Başkanlığı sürerken en kuvvetli ve paradoksal biçimde en zaaflı unsurun da bu durum olduğu tespiti yapmakta fayda var. Neticede Ankara’nın Trump’ın kendi iç siyaseti bakımından hassas bulunduğu veya hakkında kanaat sahibi olduğu meselelerde, iki lider arasındaki olumlu ilişkiye rağmen, ABD Başkanının seçimlerini etkilemesi kolay değil. Gazze meselesi belki de bu noktada en kolay verilecek örneği teşkil ediyor.

Ekonomik İlişkiler: Fırsatlar ve Gerilimler

Türk-Amerikan ilişkilerinin önemli bir boyutu da ekonomik etkileşimdir. Türkiye ekonomisi son dönemde ciddi dalgalanmalar yaşamış, Türk lirası 2018’den bu yana değerinin yüzde 90’ından fazlasını yitirmiş, enflasyon ise 2022’de yüzde 85,51 ile zirve yaptıktan sonra gerilemekle birlikte hâlâ yüksektir. Bu durum, Ankara’nın ekonomik istikrar için dış finansmana ve piyasa güvenine duyduğu ihtiyacı artırmıştır. 2025 yılının ilk on bir ayı itibarıyla iki ülke arasındaki ticaret hacmi yaklaşık 31 milyar dolar olup, 2019’da belirlenen 100 milyar dolar hedefinin epey altındadır.⁴ ABD, Türkiye’nin ihracat ve ithalatında yalnızca %5 civarında pay sahibidir; buna karşılık Avrupa Birliği Türkiye’nin dış ticaret ve yatırımlarında aslan payını elinde tutmaktadır. Bu tablo, Türkiye ekonomisinin ABD’ye kıyasla Avrupa ile daha derin bir entegrasyon içinde olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte potansiyel bir F-16, F-35 anlaşması, Eylül 2025 görüşmesinde kararına varılan 20 yıllık LNG ithalat sözleşmesi ve Türk Hava Yollarının 225 Boeing yolcu uçağı satın alması anlaşması bu rakamlar üzerinde etki yaratacaktır.

⁴ Esra Karataş Alpay, “Can Türkiye’s Trade Ties with the US Improve as Trump Is Back in Office?,” TRT World, November 19 2024, online article, <https://www.trtworld.com/article/18233893>

LNG anlaşması miktarı, Türkiye'nin Rusya'dan aldığı gazın sadece beşte birine denk geldiği için, ABD halen Türkiye'nin enerji tedarikinde ikincil konumdadır ve ABD'de rahatsızlık yaratacak biçimde Türkiye halen Rusya ve İran ile mevcut boru hatları üzerinden doğal gaz ticaretine devam etmektedir. Ancak, Türkiye'nin bu alandaki dışa bağımlılığı ve doğal gaz sözleşmelerinin vade ve yapısı dahil birçok sebeple bu ticaretin durması beklenmez. ABD'nin Türkiye'nin komşularına uyguladığı yaptırımlar çerçevesinde ilişkiler daha önce önemli sınamalar yaşamıştı. 2026'da buradan kaynaklanan rahatsızlıklar devam etse de ilişkilerde siyasi bir kırılma yaşanmadığı müddetçe söz konusu meselelerin aynı formatta ağırlaşması veya bekleyenlerin ısınarak gündeme tekrar ge(tiri)lmesi beklenmez.

Bu başlıkta bir başka konuya 2025'te Trump yönetiminin Türkiye'ye yüzde 15 ek gümrük tarifesi uygulamasıdır. Bu türden vergilerin Ankara'da tepkiyle karşılanmış ve ticarete öngörülebilirlik talebi dile getirilmiştir. Burada göz ardı edilemeyecek husus bu oranın, demir, çelik ve alüminyuma uygulananlar bir yana, Washington'un diğer ülkelere uyguladığı oranlarla kıyaslandığında düşük olduğu gerçeğidir. Bununla birlikte oranın AB ülkelerine uygulanandan farklı olmadığı da bir başka gerçektir. Siyasi konjonktüre ve Erdoğan – Trump diyalogunun yakınlığına bağlı olarak, Eylül 2025 görüşmesindeki uzun alış-veriş listesinin 2026'da Ankara'ya söz konusu vergi oranlarında daha mânâlı bir ayrışmayı müzakere etme imkânı doğurması, en azından Ankara'nın bu yönde bir yaklaşımı mümkün olabilir.

Sonuç olarak ekonomik düzlemde ilişkiler sınırlı ama vazgeçilmez bir karşılıklı bağımlılık sergilemektedir: Türkiye kırılgan ekonomisi nedeniyle ABD ve Batı ile köprüleri atmaktan kaçınırken, Washington da Türkiye gibi bölgesel bir gücü bütünüyle Rusya-Çin eksenine kaptırmamak için dengeli bir tutum izlemektedir.

Sonuç ve Değerlendirme

2026 itibarıyla Türk-Amerikan ilişkileri, belirli alanlarda işbirliği yapılan, belirli alanlarda ise anlaşmazlıkların yönetildiği “kontrollü gerilim” dengesi sergilemektedir. Taraflar, ortak çıkarlara dokunan konularda birlikte hareket etmekte, çıkar ayrılıklarının olduğu meselelerde ise açık çatışmadan kaçınarak durumu idare etmektedir. Bu pragmatik tutum, artık birbirlerini vazgeçilmez görmemelerinin bir sonucudur. Ankara, Soğuk Savaş'taki gibi ABD desteği olmadan var olamayacağını düşünmemekte; Washington da Türkiye'yi bölgede alternatifsiz bir müttefik olarak görmemektedir. İlişkilerin geleceği, Suriye krizinin gidişatı, Türkiye-İsrail ilişkilerinin seyri, İran kaynaklı gelişmeler

ve her iki ülkedeki siyasi değişimlere bağlı olacaktır. Suriye’de Türkiye’nin güvenlik endişelerini azaltacak bir çözüme doğru gidildiği görüntüsü, Washington’la en büyük ihtilaf konusunu hafifletiyor gibi görünmektedir. Benzer biçimde, Ankara-Tel Aviv diyalogunun yeniden kurulması ABD’de Türkiye algısını iyileştirecektir. İran konusunda tansiyonun düşmesi veya bir anlaşmaya varılması, iki müttefikin pozisyonlarını yaklaştırabilir. Aksi senaryoda, örneğin İran’la çatışma ya da Doğu Akdeniz’de yeni bir gerilim, ilişkileri yeniden sınavacaktır. Önümüzdeki dönemde Türk-Amerikan ilişkilerinin rotası hem uluslararası sistem dinamikleri hem de iç siyasi etkenler tarafından belirlenecektir. 2026 yılındaki manzara konjonktüre göre şekillenen çıkar temelli bir ortaklık olacaktır. Önümüzdeki dönemde ihtiyatlı işbirliği ile sınırlı anlaşmazlığın bir arada yaşandığı bir seyrin sürmesi muhtemeldir.

Trump yönetiminin büyük güç rekabeti olarak algıladığı anlaşılan uluslararası politikada konsantrasyonunu etkileyecek, “ayağına dolanacak” sorunlar istemediği açık. Rahatsızlık yaratan ilişkileri ve aktörleri politikasını kendisinininkiyle uyumlaştırmaya (*compliance*) zorlamakta. İlginç biçimde bu politika “*dostlar*” için “*düşmanlardan*” farklı fakat daha az karmaşık olmayan çıkmazlar içeriyor. Çıkmazların merkezindeyse, Washington’u ilgilendiren konularda çıkarlarının sınırlarının ABD tarafından belirlenmesini kabul edip etmemek var. Bu yaklaşım bölgesel güçlerin Washington’un desteğine sahip komşularının önüne atıyor ya da doğrudan cezalandırıyor. Bu bakımdan 2026 yılında Türkiye dahil dünyayı bekleyen kritik eşik 3 Kasım’da yapılacak olan ara seçimlerdir. Trump kazanırsa dış politikada tavrının daha da hoyrat olacağı öngörülebilir. Kaybettiği takdirde ise bunun ABD’de istikrarsızlığı büyütecek siyasi gelişmeler anlamına gelmesi beklenmelidir. Bu da orta vadede uluslararası ortamda daha fazla istikrarsızlığa yol açabilir. Bu bakımdan, sonuçlarına ilişkin bir inisiyatif almak Türkiye’nin dış politikasının ötesinde bir konuysa da söz konusu seçimleri Türkiye – ABD ilişkilerinin 2026 için gündem belirleyici konuları arasında saymak gerekir.

Chizmar ve *King*’in öyküsünde *Gwendy*’nin hikâyesi 2026’da bitiyordu. Trump’ın elindeki düğmelere nasıl basacağını şekillendirecek olan 2026 ABD ara seçimleri sadece Türkiye – ABD ilişkilerinde değil tüm dünya açısından bu yılın ve sonrasının karakterini belirleyecektir.

2026'da Ortadoğu

Zeynep Alemdar

EDAM Dış Politika Programı Direktörü

2025'te Ortadoğu'da yaşanan gelişmeler bir gösterge ise, 2026'nın daha da çetin bir yıl olacağını öngörmek zor değil. Donald Trump'ın ABD başkanı olması ile, Obama yıllarından bu yana Ortadoğu ile ilişkilerini farklı bir düzleme oturtmaya çalışan Amerikan iradesi bu farklı düzlemi nihayet bulmuş gibi gözüküyor. ABD uzun zamandır Ortadoğu'daki çıkarlarını kendisi için iç politikada çok külfetli olan direkt müdahaleler yerine, farklı güçlere tevdi ederek korumaya çalışıyor. Bölgede İsrail ve Türkiye, bir yandan da Körfez ülkeleri bu dengeleri sağlayabilecek aktörler olarak zaman zaman öne çıkarken, İsrail'in Gazze'yi işgali ve akıl almaz zalimliği dinamikleri değiştirdi. Bu sırada Rusya'nın Ukrayna'yı işgali sonrası Ortadoğu'da etkili olacak kaynağının kalmaması ve Avrupa'nın tehdit algısının Ortadoğu'dan gelecek terör olaylarından bir Avrupa ülkesinin direk işgaline kayması, Çin'in Kuşak ve Yol inisiyatifi ile belirginleşen Ortadoğu'daki Amerikan gücünü altyapı ve teknolojik yatırımlarla aşındırması gibi gelişmeler de Ortadoğu'nun nasıl şekilleneceği üzerine yeni sorular doğurdu. Öte yandan COVID-19 salgını sonrası mevcut ticaret yollarının kırılganlığının ortaya çıkarak Kızıldeniz'in güvenliğinin öneminin, Yemen ve Sudan'daki iç savaşların ve tüm taraflarının hesaplaşma ve hesaplamalarının Ortadoğu'daki dengeleri alt üst ettiği de açıktır. Bu resim içinde Ortadoğu'da 2026 yılında ne beklenmelidir?

İsrail ve Gazze'nin Geleceği

Şüphesiz ki Ortadoğu'daki dengelerin en belirleyici gelişmelerden biri Gazze Ateşkesinin nasıl şekilleneceği. 2023 yılından bu yana İsrail'in tavrı, Körfez ülkelerinin uzun süren sessizliği ve Trump'ın ve İngiltere eski başbakanı Tony Blair'in de desteklediği Gazze'yi bir Orta Doğu Rivasına dönüştürerek Filistinlilerin komşu ülkelere yerleştirilmesi planları unutulmuş değil. Trump'ın 17 Ocak'ta ilan ettiği Gazze

⁵ Derya Göçer, "Kızıldeniz'deki Çatışmalar ve Koridor Kavramını Tekrar Düşünmek", EDAM, 19 Mart 2024, <https://edam.org.tr/dis-politika-ve-guvenlik/kizildeniz-deki-catismalar-ve-koridor-kavramini-tekrar-dusunmek>

Barış Kurulu, bölgede güvenliğin sağlanmasından ve yeniden imarından sorumlu olacak.⁶ İmarın nasıl şekilleneceği, önerilen Kurulun Birleşmiş Milletler ve olası donör ülkeler ile ilişkisinin niteliği ve Gazze’de yeni bir düzenin oturtulmasının yalnızca 2026 yılına değil, ama 2023- 2026 arasında Gazze’yi deneyimlemiş çocuk ve gençlerin nasıl davranacağı Ortadoğu’nun önümüzdeki on yıllarına damgasını vuracak.

Körfez Ülkeleri ve Bölgesel İttifaklar

2026’nın ilk günlerinde Yemen üzerinden patlak veren Birleşik Arap Emirlikleri (BAE)-Suudi Arabistan gerilimi bölgenin geleceği için çok önemli. 2025 Aralık ayında Yemen’in Suudi Arabistan sınırına yakın iki bölgesine BAE destekli STC güçlerinin saldırması iki ülke arasında yakın zamanda kurulmuş bölgesel bir ittifak olanağını sarstı. İki ülke yalnızca Yemen ve Kızıldeniz’in güvenliği üzerinden değil, bölgedeki ekonomik, maden ve enerji kaynaklarının kontrolü için ve yapay zeka gibi önemli teknolojiler için de rekabet ediyorlar.⁷ Öte yandan etkisi gittikçe daha görünür olan bir hizalanma, BAE-İsrail ilişkisi. BAE’nin birçok mücavir coğrafyada adeta tamamen İsrail’in hedefler’ doğrultusunda hareket etmesi, Suudi Arabistan ile BAE arasındaki fay hattının da derinleşmesine yol açtığı açık. ABD’nin genel olarak bölgeye yaklaşımı eski ideolojik kaygılardan uzak ve Trump’ın Mayıs 2025’teki Körfez gezisinde açıklıkla ortaya çıktığı gibi son derece işlemsel devam edeceğinden⁸, bölgenin istikrar ve güvenliğinin korunmasında ABD faktörünün eskisi kadar ağırlıklı olmayabileceği de söylenebilir. Ancak alışık oldukları ve dünyada da zamanın ruhunu daha iyi yansıtan düşük yoğunluklu, bol aktörlü çatışmalarla yıpranmaları da olasılık dahilinde.

Bu gelişmeler sırasında ABD ve İsrail’de yönetim ve tutum değişiklikleri de elbette izlenmelidir. Nitekim ABD’nin yeniden sanayileşme gündemi için Körfez yatırımlarına ihtiyacı ve iştahtının sönmüneceği beklenmemektedir. İsrail’de ise bu yıl

⁶ “Trump Names Tony Blair, Jared Kushner to Gaza ‘Board of Peace,’” Al Jazeera, January 16, 2026, <https://www.aljazeera.com/news/2026/1/16/trump-names-tony-blair-jared-kushner-to-gaza-board-of-peace>

⁷ Cinzia Bianco, “From Partners to Rivals: What the Saudi-UAE Rupture Means for Europeans,” European Council on Foreign Relations, January 13, 2026, <https://ecfr.eu/article/from-partners-to-rivals-what-the-saudi-uae-rupture-means-for-europeans/>

⁸ Kemal Kirişçi, “A New Geopolitical Order in the Middle East,” EDAM, 2026, <https://edam.org.tr/en/foreign-policy-and-security/a-new-geopolitical-order-in-the-middle-east>

gerçekleşmesi beklenen seçimler sonrası Gazze'deki savaştan yorulan İsraililerin de etkisiyle, en azından vekalet savaşlarındaki desteğin yavaşlaması beklenebilir.

Irak ve Suriye

Suriye'de bulunan ve geçmişte İŞİD ile bağlantılı oldukları sanılan 60 bin kadar kişinin bulunduğu El-Hol kampından yaklaşık 4000 Iraklının bu yıl Irak'a iade edilmesi bekleniyor.⁹ Öte yandan Suriye'de Esad'ı deviren ve ülke içindeki pek çok farklı grubu birleştirmeye çalışan Ahmed el-Şara'nın işinin zorluğu ortada. Özellikle İŞİD ile bağlantılı fraksiyonları ne kadar kontrol edebileceği ilk günlerden bu yana, Suriye'deki Alevilere yönelik saldırılarda da ortaya çıktığı gibi sorunlu. Irak ve Suriye'deki İŞİD bağlantılı güçlerin nasıl kontrol edileceği 2026'da bölgenin güvenliği için dikkatle izlenmesi gereken konuların başında geliyor.

İran'ın Geleceği

Haziran 2025'te İsrail'in, İran'ın nükleer silahsızlanma yükümlülüklerini ihlal ettiği gerekçesiyle İran'ı vurması¹⁰ ve 2022'den bu yana süren, yalnızca kısıtlanan özgürlükler nedeniyle değil, ekonomik koşulların halka çıkarttığı maliyetin yüksekliğinden de beslenen protestoların da artmasıyla İran gittikçe güçsüzleşti. 2025 Aralık ayında başlayan halk protestoları bu yazının yazılması itibarıyla hala sürerken, ABD Başkanı Trump'ın Venezuela müdahalesi sonrası başka ülkelerde de yönetimlere el koyabileceği olasılığı İran'ın geleceğinin nasıl şekilleneceği konusunda soru işaretleri barındırıyor. İran, ekonomisi ve İsrail ve ABD'nin ısrarlı saldırıları ve Rusya'nın da desteğinin Ukrayna savaşı nedeniyle kaybolması sonucu bölgedeki eski gücünü kaybetmeye yüz tutmuşken, bölgedeki diğer büyük ve vekil güçlerin bu yeni dinamiklere nasıl tepki vereceği de izlemeye değer. Öte yandan Çin'in İran petrolünün yüzde 90'ını¹¹ aldığı hatırlanırsa, ABD'nin buna izin vermemek için kendine yakın gördüğü aktörleri destekleyeceğini beklemek gerekir.

⁹ "Ten Key Stories to Watch in Iraq in 2026," Enabling Peace in Iraq Center, <https://enablingpeace.org/ten-key-stories-to-watch-in-iraq-in-2026/>

¹⁰ "İsrail Bu Sefer Yalnız Değil," EDAM Blog, <https://edam.org.tr/blog/israil-bu-sefer-yalniz-degil>

¹¹ "China Faces Oil Supply Risk if Israel-Iran Conflict Escalates," Anadolu Agency, June 20 2025, <https://www.aa.com.tr/en/asia-pacific/china-faces-oil-supply-risk-if-israel-iran-conflict-escalates/3606285>

2026 yılının ne kadar hızlı başladığına bakılırsa tüm yılın benzer belirsizlikler ile süreceğini öngörmek yanlış olmaz. ABD'nin Ortadoğu'yu yönetme şekli değişirken, Trump'ın bir sonrakini adımını ne kadar öngörebileceklerinden şüphe duyan bölgesel aktörler de kendi hesaplamalarını yapacaklar. Bu hesaplamaların, olası risklerden korunmak için uzun vadeli ittifaklardan ziyade anlık ve gündem bazlı ittifaklar olacağı öngörülebilir. Kısa dönemli ittifaklarda, hele Ortadoğu gibi karşılıklı güvenin az olduğu bir coğrafyada yanlış yorumların ve sinyallerin olması da beklenebilir.¹² Ortadoğu'yu 2026 ve ötesinde bekleyen iklim krizi, su ve gıda sorunları ise uzun dönemli ortak çaba gerektiren konular olduğundan Ortadoğulu liderlerin mevcut ortamda güvenlik ve savunma ortaklıklarını artırarak, bu tür ortaklıkların farklı alanlara da zamanla yaymaları da söz konusu olabilir. İkinci Dünya Savaşı sonunda yıkılmış Avrupa'nın ekonomik ilişkilerini geliştirerek, zamanla ortaklık alışkanlıklarını farklı alanlara da kaydırmasıyla Avrupa 50 yıldan fazla süren istikrarlı bir sürece kavuşmuştu. Bölgenin kendi dinamiklerine göre şekillenmiş ve kendi kaynaklarıyla zenginleşen, gündemi dönemin gerekliliklerine göre belirlenen yeni bir Ortadoğu sistemi yaratmanın zamanının geldiği açık.

¹² "Middle East Security Without a Stable Anchor. Managing Regional Risk in an Era of US Political Volatility", January 3, 2026, <https://www.specialeurasia.com/2026/01/03/middle-east-us-security/>

Suriye’de Temkinli İyimserlik ve Kırılğanlık Tehdidi

Ayhan Doğaner

Suriye’ye yönelik siyasi ve ekonomik yaptırımlar, rejim değişikliği sonrasında ABD başta olmak üzere birçok ülke tarafından kaldırıldı. Cumhurbaşkanı Ahmet Al Şara’nın Beyaz Saray ve Kremlin ziyaretleri, Birleşmiş Milletler kürsüsünden seslenişi, Arap Ligi’nin siyasi, Körfez ülkelerinin sermaye ve finans desteği, 2026 veya sonraki yıllara ilişkin ipuçları veriyor. Şara yönetiminin meşruiyeti, cihatçı geçmişine rağmen, uluslararası aktörler tarafından sorgulanmadan kabul edildi. Suriye’de son bir yıl içinde çok şey başarıldı. Ancak güçlü ve üniter bir devlet kurma yolunda engeller ve tuzaklar var. Sıradan vatandaşlar, devletin karşı karşıya olduğu ciddi zorlukların gerçekten farkına vardıklarında, devleti inşa etmede aktif ortaklar olmaya daha iyi hazırlanırlar.¹³ Suriye’de çok parçalı bir yapıda olan halkın, tüm bileşenleri ile devletin kuruluşu, toprak bütünlüğü sürecine ortak edilmesine ihtiyaç var. Ahmet Al Şara pragmatik kişilik yapısıyla, özellikle Türkiye’nin, zaman zaman da İngiltere’nin işaret ettiği kişisel dönüşüme hızla ayak uydurdu. O’nun için önümüzdeki dönemde en büyük tehdit, içinden çıktığı, emirliğini yaptığı İslam Devleti unsurları tarafından tekfir edilmek, hedef haline gelmek. Suriye’de 2026 yılının ilk günlerinde temkinli iyimser hava devam ederken, güvenlik alanında ve ülkenin üniter yapısına yönelik tehditler, çatışma riskleri devam ediyor. Suriye’de katılımcı, tüm etnik, dini, mezhebi toplulukları kapsayıcı, sadece Suriye halkını değil, bölgesel ve küresel aktörleri de tatmin edecek bir anayasanın hazırlanması kırılğan ve uzun soluklu bir süreç olarak 2026 yılı boyunca devam edecek. Suriye’de federal bir rejim ve idari sistem talepleri arttı. Kürtler, Nusayriler ve İsrail etkisindeki Dürzi toplumunun bir bölümü taleplerini yüksek sesle dile getirdiler. İsrail bu talepleri bizzat desteklerken, Suriye hükümeti ve Türkiye bu taleplere şiddetle karşı çıktı. Şara Hükümeti taviz vermek istemiyor. Bu süreç 2026 yılı boyunca devam edecektir.

¹³ Alia Mansour, “Syria can’t overcome challenges if it pretends they don’t exist,” Al Majalla, 6 Ocak 2026, <https://www.majalla.com/en/politics/syria-cant-overcome-challenges-if-it-pretends-they-dont-exist>

Suriye'nin İstikrarına Yönelik Üç Tehdit

Suriye'de güvenlik endişeleri, tam ve kalıcı bir şekilde giderilmediği sürece, ekonomik, siyasi ve sosyal sorunların çözümü mümkün değil. Suriye'nin istikrarını, çatışma ve kırıma süreçlerini, doğrudan etkileyen üç temel unsur var.

1. İç dinamikler kaynaklı tehdit algısı

Birinci tehdit, Suriye'nin kendi iç dinamiklerinden beslenen, çok parçalı etnik, dini, mezhebi, kültürel yapısıdır. Suriye; Sünni, Nusayri, Hristiyan, Süryani, Ermeni, Dürzi, Türkmen, Arap, Çerkes, Kürt, Filistin gibi farklı etnik ve mezhebi toplulukların birlikte yaşamak zorunda oldukları bir ülke. Tarihte, bu etnik ve dini yapılar arasında yaşanmış çok sayıda çatışma ve kırılganlık var. Ayrıca Kürtlerin Irak, Türkiye ve İran, Dürzilerin Lübnan ve İsrail, Çerkeslerin Ürdün, Hristiyanların Lübnan, Nusayrilerin Lübnan ve Türkiye uzantıları da önemli, bir çatışma halinde domino etkisine sahip. Demografik olarak sayıca güçlü pozisyonda olan Sünniler de homojen bir yapıda değiller. Sünniler arasında muhafazakar, mütedeyyin olanların yanı sıra radikal ve seküler çizgide olanlar arasında da potansiyel çatışma zemini var. Arap aşiretler arasında da ayrılıklar var. Suriye'de bu çok parçalı grupların, barış içinde ve istikrarlı bir şekilde birlikte yaşayabilmeleri için katılımcı, kapsayıcı ve eşitlikçi bir anayasaya ihtiyaç var. Bu doğrultuda tesis edilecek hukuk sistemi belirleyici bir öneme sahiptir. Baas rejimi, farklı inanç sistemlerine sahip çok katmanlı toplumsal yapıdaki kırılganlıkları ve gri alanları yönetebilmek için "laiklik" ilkesini kabul etmişti. Şara Hükümeti ise tercihini "şeri hukuktan" yana kullanıyor. Baas Rejimi döneminde baskı altında olan, yıllarca Müslüman Kardeşler veya laik çizgide, iç savaş esnasında ise zorunlu ittifaklar halinde örgütlenen rejim muhalifi Suriyeli Sünniler, rejim değişikliği sonrasında yönetimde, siyasi, askeri, güvenlik, istihbarat alanlarda, pozisyon elde etmeyi bekliyorlar. Bugün Suriye'de özellikle askeri, istihbarat, güvenlik alanında üst düzey görev yapanlar arasında Özbek, Afgan, Kafkas, Uygur, Çeçen kökenli, cihat söylemi altında Suriye'ye gelmiş, selefi-tekfiri yapılar mevcuttur; bu gruplar ne Suriyelidir ne de Arap toplumuna mensuptur. Suriye'nin kuzeydoğusunda SDG/YPG içinde de Suriyeli olmayan çok sayıda unsur var.

2. Bölgesel ve küresel aktörler, İŞİD kaynaklı tehdit algısı

Suriye'de kalıcı bir istikrara yönelik ikinci tehdit, ajandaları birbirinden farklı bölgesel ve küresel dış aktörlerdir. Suriye bugün ABD, Türkiye, Rusya, İsrail, İngiltere ve Fransa'nın, kısmen de Körfez ülkelerinin etkisi altında. Dış aktörler orta ve kısa vadede

değişmezken, ilerleyen dönemde etki derecelerinde değişiklikler olacaktır. Küresel ve bölgesel aktörlerin, Suriye'ye veya Suriye üzerinden Türkiye ve İran gibi diğer bölge ülkelerine yönelik, bazen açık bazen de örtülü, farklı ajandalara sahip olmaları bir başka soruna daha işaret etmektedir. Bu bağlamda akla gelen ilk ülke İsrail'dir. Bu sorun, Suriye'nin iç dinamikleri ile birleştiğinde, 2026 yılı ve sonrasında Orta Doğu'nun bilinen kırılganlıklarına, çatışmalara zemin hazırlama potansiyeli taşıyor. İŞİD'in varlığı, İŞİD'li tutukluların kaldığı cezaevleri ve ailelerin bulunduğu kamplarda ise 2026'da risk yükselecektir.

3. Jeopolitik gelişmeler

Dünya 2026'nın jeopolitik gündemine, ABD Başkanı Donald Trump'ın öngörülemez politikaları ile hızlı bir giriş yaptı. Küresel jeopolitik gelişmelerin Suriye'yi etkilememesi mümkün değil. Suriye'de ABD dışında bütün aktörler herhangi bir adım atmadan önce Trump'ın vereceği işareti beklemek zorundalar. Fransa ve İngiltere'nin öncelikleri ise ABD'nin Grönland'a yönelik talepleri gibi yeni jeopolitik risklere yönelmek zorunda. Avrupa'nın güvenlik konsepti bağlamında Rusya tehdidi, Rusya ve Ukrayna savaşı da öncelikli bir başka konu. Avrupa için Suriye konusu 2026'da geri planda kalabilecektir.

SDG ile Hükümet Arasındaki Gerginlik

Suriye Ordusu 2026'nın ilk günlerinde, önce Halep'te Kürt yerleşim birimlerinde sonra Fırat'ın batısı ve Suriye'nin doğunda, SDG unsurlarına karşı savaş pozisyonuna geçti. Halep ve Fırat'ın batısındaki çatışmalar daha büyük ve uzun süreli çatışmaların küçük bir provası olarak değerlendirilebilir. 2026 yılı boyunca başka alanlarda çatışmalara tanık olacağız. Ancak Suriye Hükümeti Ocak 2026'da Kürtlere karşı moral üstünlüğünü sağladı. SDG lideri Mazlum Abdi'nin lider olarak yetersiz kaldığı durumlar da çatı örgüt Kürdistan Halklar Topluluğu (KCK) ve Kandil ağırlığını hissettirmeye devam edecektir. Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi ise yakın gelecekte dengeleyici bir aktör olarak sürece etki edecektir. KCK dolayısıyla SDG, kadınların özgürlüğüne, politik ve askeri alanda cinsiyet eşitliği ilkesine önem veriyor. SDG ve Merkezi Hükümet arasında önümüzdeki dönemde önemli görüş ayrılıklarından biri de "cinsiyet eşitliği", alanında yaşanacaktır. Suriye Demokratik Güçleri içindeki Arap aşiretlerin pozisyonlarını değiştirmeleri ile PYD/YPG, nüfuz alanında kayıplar yaşadı, enerji kaynaklarını kaybetti. Kürtler, iç savaş döneminde elde ettikleri askeri, siyasi, ekonomik, kültürel kazanımlardan taviz vermek, Irak örneğine de bakarak, özerk yapılarından vazgeçmek istemiyorlar. İran'daki gelişmeleri, Türkiye'deki açılım sürecini dikkatle izliyorlar. Suriye Hükümeti, çok sayıda

silahlı grubun yanı sıra, özellikle SDG/PYD'nin askeri birimi YPG'nin merkezi hükümete bağlı tek bir ordu altında toplanmasını istiyor. Bu aynı zamanda Suriye'de kilit bir aktör olan Türkiye'nin de birinci önceliği. Merkezi hükümet ile SDG arasında imzalanan anlaşmalar ya hiç uygulanmıyor ya da Irak/Erbil'de hazırlanan, ABD ve Türkiye'nin onayını alan başka bir anlaşma 12 saat sonra kadük kalabiliyor. Süreçteki kırılganlık yapısal nitelikte, Suriye'de zaman zaman sükûnet sağlansa da bu kırılganlık 2026 yılı ve sonrasında da devam edecektir.

Türkiye'ye Etkileri

İsrail, Türkiye'nin Suriye'de siyasi, ekonomik, askeri ve istihbarat alanında nüfuzunu genişletmesini kendisi için varoluşsal bir tehdit olarak görüyor. İsrail, Suriye'deki kırılgan yapı ve çatışma ortamından en yüksek faydayı sağlamak için sahada görünürlüğünü, kuzeydoğu Suriye'de SDG, güneyde Dürzi toplumla ittifakını önümüzdeki dönemde genişleterek sürdürmek isteyecektir. İsrail önderliğinde Doğu Akdeniz'deki hidrokarbon yatakları, enerji koridorları, güvenlik iş birliği konularında kurulan yeni ittifaklar, Suriye'yi de içine çekecek şifreler içeriyor. Bir tarafta İsrail, GKRY, Yunanistan ve Lübnan, diğer tarafta Türkiye, Suriye ve Libya. Türkiye, Doğu Akdeniz'de sıkıştırılmak yerine, İsrail ittifakına karşı Suriye ile, Doğu Akdeniz'de münhasır ekonomik bölge anlaşması gibi stratejik adımlar atacaktır. Türkiye, Suriye'de mevcut üniter yapının devamını, Suriye'nin toprak bütünlüğünü, güçlü bir merkezi hükümete olan desteğini, kendi güvenliğinin yanı sıra Suriyeli mültecilerin ülkelerine güvenle dönebilmeleri açısından da sürdürecektir. Türkiye, SDG'nin Suriye'deki siyasi, sosyal ve askeri kazanımlarını, İsrail'in hedeflerini İran'daki son gelişmeleri ve PJAK gerçeğinin yanı sıra Türkiye'deki "Kürt açılımı, terörsüz Türkiye sürecini" birlikte değerlendirmek zorunda.

Özetle, Suriye'de, önümüzdeki dönemde "temkinli iyimserlik, kırılgan yapı ve çatışma zemini" devam edecektir. Bu kriz iyi yönetilmediği takdirde Suriye halkı yine Lübnan'a, Akdeniz'e, Avrupa ve Türkiye'ye doğru yollara düşecektir. Levant'ta rasyonel akla, devlet akli ve tecrübesine, vizyoner liderliğe duyulan ihtiyaç her geçen gün daha da artarken, 21.yüzyılın ikinci çeyreğinin başında, küresel aktörlerin ajandası ve uluslararası konjonktür bu ihtiyacın oldukça uzağında seyretmektedir.

Transatlantik İlişkilerdeki Dönüşüm, Avrupa Güvenliğinin Geleceği ve Türkiye'nin Yeri

Tacan İldem

EDAM Yönetim Kurulu Başkanı – (E) Büyükelçi

Uluslararası güvenlik düzeni, Soğuk Savaş'ın sona ermesinden bu yana karşı karşıya kaldığı en derin yapısal sarsıntıyı yaşamaktadır. Rusya'nın Ukrayna'da başlattığı savaşın küresel güvenlik kadar Avrupa güvenliğinin de üzerine inşa edildiği temel ilkeleri açıkça ihlal ettiği genelde kabul gören bir olgu oldu. ABD'nin 2026'ya girildiği günlerde Venezuela'ya müdahalesi de başta BM Şartı olmak üzere uluslararası hukuk kurallarına dayalı düzenin geçersiz hale gelmesi yönünde tehlikeli bir örnek yarattı. Öte yandan, ABD'nin yeni Ulusal Güvenlik Stratejisi, transatlantik iş bölümünün yeniden tanımlandığı bir döneme işaret etmektedir. Çin'i önceki stratejideki gibi mevcut ve varoluşsal bir askerî tehdit olarak değil; ABD'nin gücünü, refahını ve etki alanını zaman içinde aşındırabilecek yapısal bir rakip olarak tanımlayıp uzun vadeli bir sınama olarak stratejisinin merkezine alan Washington, askerî ve teknolojik önceliklerini Obama yönetiminden bu yana dikkatini odaklamış olduğu Hint-Pasifik'e kaydırmakta; Avrupa'dan ise kendi güvenliğinin gerektirdiği konvansiyonel yeteneklere ilişkin külfeti daha fazla üstlenmesini beklemektedir. Bu dönüşüm, Ukrayna'daki savaşın nasıl sona ereceği, Avrupa'nın gelecekteki güvenlik mimarisinin nasıl şekilleneceği ve Türkiye'nin bu mimarideki rolü açısından kritik sonuçlar doğurmaktadır.

ABD'nin Yeni Güvenlik Stratejisi ve Külfet Aktarımı

ABD'nin güvenliğe yeni yaklaşımı, klasik anlamda bir tecridi değil; seçici angajmana dayalı yapısal bir önceliklendirmeyi temsil etmektedir. Çin ile stratejik rekabet, ABD'nin yüksek nitelikli askerî yeteneklerini (uzay, siber, yapay zekâ destekli komuta kontrol, muhabere, bilgisayar, istihbarat, keşif ve gözetleme-C4ISR-, deniz gücü) Hint-Pasifik'e yönlendirmesini zorunlu kılarken, Avrupa cephesinde "külfet paylaşımı" (burden sharing) tartışması yerini fiilen "külfet aktarımı"na (burden shifting) bırakmaktadır.

Venezuela'daki son gelişmeler, ABD'nin yakın coğrafyasında düzeni kendi çıkarlarına göre belirleyip uygulama hak ve yetkisini kendinde gördüğünü kanıtlamaktadır. ABD, çıkarlarının zarar gördüğüne kanaat getirdiği durumlarda bölgedeki ülkelerin rejim ve

yönetimlerini değiştirmek dahil egemenliklerini ilgilendiren konularda tek taraflı müdahaleden kaçınmama iradesine sahip olduğunu göstermektedir. Bu ise, Rusya'nın kendi nüfuz alanı ya da "arka bahçesi" olarak gördüğü coğrafyada bulunan ülkelerin egemenliklerini göz ardı eden tutumundan bir farkı bulunmaması nedeniyle ibret verici bir durum yaratmaktadır. Öte yandan, Amerikan yeni güvenlik stratejisinin Ukrayna savaşı bağlamındaki en önemli yansıması ise, ABD'nin çatışmanın sona erdirilmesine yönelik baskıyı artırmasıdır. Ancak bu baskı, her zaman ilkeleri önceleyen bir barış vizyonu ile örtüşmemektedir. Başkan Trump'ın ikinci döneminde öne çıkan "hızlı çözüm" arayışı, Avrupa güvenlik düzeninin temelini oluşturan ilkelere dayalı bir barış ile büyük güçler arasında nüfuz bölgelerinin zımni paylaşımını esas alan bir "realpolitik mutabakat" arasındaki gerilimi açık biçimde ortaya koymaktadır.

Ukrayna'da Savaş Sonlandırma Girişimleri ve Riskler

Halen süregiden savaş, Ukrayna'yı büyük ölçüde tahrip etmiştir. Rusya'nın 2014'te Kırım'ı gayri hukuki ve gayrimeşru biçimde ilhakı ve 2022'den itibaren Ukrayna'ya karşı açtığı topyekün savaş ve Ukrayna'nın doğusundaki oblastları işgali, Avrupa güvenlik mimarisinin temelini oluşturan bağımsızlık, egemenlik ve toprak bütünlüğüne saygı, güç kullanmama ve kullanma tehdidinde bulunmamaya ilişkin temel ilkelerin açık ihlalidir. Bu nedenle, savaşın sona erdirilmesine yönelik girişimlerin bu ilkeleri göz ardı etmesi, kısa vadeli bir "ateşkes" sonucunu üretse de uzun vadede yeni çatışmaların önünü açacak niteliktedir.

Ukrayna'da adil bir barış ihtimali hâlâ mevcuttur; ancak bu, toprak tavizlerinin tek başına istikrar getirebileceği yanılgısından vazgeçilmesine bağlıdır. Kalıcı bir uzlaşma üç temel sütun üzerine oturtulmak zorundadır: Ukrayna için inandırıcı güvenlik garantileri, Avrupa ile siyasi ve ekonomik bütünleşmenin sürdürülmesi (ki AB üyelik sürecinin ilerletilmesi bu çerçevede önceliklendirilmelidir) ve Rusya'ya saldırganlığın ödüllendirilmeyeceği, aksine kendisine büyük bir külfetin yükletileceğine dair iradenin açıklıkla ortaya konması.

Mevcut koşullarda, toprak meselesinin kalıcı bir çözümle ele alınması zor görünmektedir. Bu bağlamda, halen ateş-kes ve barış yönünde yürütülen müzakerelerin sonucu saklı kalmak üzere, Rus işgali altındaki bölgeler için "geçici statü" öngören, uluslararası toplumun "tanımama" (non-recognition) politikasına bağlı kalmayı sürdüren ve BM tarafından yetkilendirilmiş, ya da uluslararası meşruiyeti olan, caydırıcı ve ateş-kesin bozulması halinde yaptırım imkanına sahip birçok uluslu gücün

temas hattı boyunca konuşlandırılmasını içeren ara formüller hayata geçirilebilir. 1994 Budapeşte Memorandumu’nun yeterli bir güvence oluşturamamış olmasının yarattığı hayal kırıklığı dikkate alındığında, NATO üyeliğinin gerçekleşmesi şimdilik ileride bakılacak, ucu açık bir imkân olarak muhafaza edilirken Ukrayna’ya Vaşington Antlaşması’nın 5. Maddesine benzer çok taraflı ve hukuki bağlayıcılığı olan güvenlik garantilerinin verilmesi kaçınılmaz görünmektedir. Dayatılmış ya da adil olmayan bir uzlaşma, Rus revizyonizmini cesaretlendirecek, Batı’nın güvenlik taahhütlerinin inandırıcılığını aşındıracak ve sınırların zorla değiştirilmesini olağanlaştıracaktır. Ukrayna’nın ötesinde ise Avrupa, daha askerileşmiş ve istikrarsız bir doğu sınırıyla karşı karşıya kalacak; küresel ölçekte otoriter güçler ise kuvvet kullanarak amaçlarına ulaşmanın uluslararası hukuka üstün geldiği sonucunu çıkaracaklardır. ABD’nin son Venezuela müdahalesi, kuşkusuz, Rusya yönünden istismar edeceği bir örnek yaratmış bulunmaktadır. Ukrayna savaşının sonlandırılması ile Avrupa güvenliğinin geleceği arasındaki vazgeçilmez bağ göz ardı edilmemelidir. Rusya’nın 2021 sonunda ABD ve NATO’ya sunduğu ve fiilen Avrupa güvenlik mimarisini yeniden şekillendirmeyi amaçlayan, ancak kabulüne imkân olmayan, talepler, sorunun yalnızca Ukrayna ile sınırlı olmadığını göstermiştir. Dolayısıyla barış süreci, Ukrayna’daki savaş sonlandıracak barış müzakerelerine paralel olarak Avrupa’da silahların kontrolü ve güven ve güvenlik artırıcı önlemlerin yeniden tesisini de amaçlanmalıdır. Bütün bu çabalarda AB’nin kurumsal çerçevesinin ötesine geçen Avrupa’nın sağlam bir vizyonuna ihtiyaç vardır. Böyle bir vizyonu ortaya koyup uygulanmasını sağlayacak bir stratejik güç ortaya koyup koyamayacağı kritik bir öge olma vasfını 2026’da koruyacaktır.

Avrupa’nın Gelecekteki Güvenlik Mimarisi: Arayışlar ve Sınırlar

Avrupa, Ukrayna savaşıyla birlikte savunma alanında hem nicelik hem de nitelik yönünden ciddi bir uyanış dönemi yaşamaktadır. Savunma harcamaları artmış, mühimmat üretimi, hava-füze savunması ve uzun menzilli vurucu güç öncelik kazanmıştır. AB bünyesinde Avrupa Savunma Fonu (EDF), Daimi Yapılandırılmış İşbirliği (PESCO), Mühimmat Üretimini Destekleme Eylemi (ASAP) ve Ortak Tedarik Yoluyla Avrupa Savunma Sanayinin Güçlendirilmesi Girişimi (EDIRPA) gibi mekanizmalar devreye sokulmuş; son olarak Avrupa İçin Güvenlik Eylemi (SAFE) çerçevesiyle bu araçların daha bütüncül bir yapıya kavuşturulması hedeflenmiştir. Bununla birlikte, Avrupa’nın karşı karşıya olduğu yapısal sınırlamalar devam etmektedir: talep ve tedarikte parçalanmışlık, yavaş üretim döngüleri, ABD’ye

bağımlı stratejik yetenekler ve yüksek yoğunluklu müşterek savaş için yeterince yerleşik bir komuta-kontrol kültürünün eksikliği. Öte yandan, AB'nin kurumsal yapısının beraberinde getirdiği dışlayıcı sınırlamalar “gönüllüler koalisyonu” (coalition of the willing) oluşumuna kapı açmaktadır. Ancak o oluşumlar dahi henüz Türkiye gibi kritik oyuncularını her aşamada geleceğe dönük düşünce egzersizleri içine dahil edecek bir iradeyi ortaya koyamamaktadır. Berlin’de aralık ayında bu formatta gerçekleştirilen toplantıda Türkiye’nin yer almamış olması buna bir örnektir. Bunda Türkiye’yi hasım olarak gören bazı kilit oyuncuların (Fransa gibi) engelleyici rolünün yanı sıra Türkiye’nin bazı çevrelerde güvenilir bir ortak olma algısından mahrum oluşu da önemli bir etkenidir. AB’nin, NATO’nun yerini alacak otonom bir güvenlik mimarisi kurması gerçekçi olmadığı gibi, böyle bir beklenti de esasen mevcut değildir. NATO’nun, ABD’nin külfet aktarımını yönetebileceği ve Avrupa’nın artan sorumluluğunu transatlantik uyumla dengeleyebileceği ana çerçeve olmaya devam etmesi bir zorunluluktur. Her hal ve karda Avrupa güvenliği denildiğinde bunun AB’den büyük bir kavram olduğu gerçeği hiçbir zaman akıldan çıkarılmamalıdır.

Türkiye’nin Rolü: Konumunun Kanat Ülkeden Kilit Aktöre Evrilmesi

Bu dönüşen ortamda Türkiye, Avrupa güvenliği açısından ne marjinal ne de ikame edilebilir bir aktördür. NATO müttefiki olarak Türkiye, Karadeniz, Kafkaslar, Doğu Akdeniz ve Orta Doğu’yu birbirine bağlayan ve o kritik coğrafyalara erişim ve etkisini gösterebilme imkanına sahip benzersiz bir jeostratejik konuma sahiptir. Montreux

Sözleşmesi’nin Ukrayna’da süregiden savaş sırasında titizlikle uygulanması, Karadeniz’de tırmanmanın sınırlandırılmasında hayati rol oynamıştır. Türkiye’nin Karadeniz Tahıl Girişimi’ndeki arabuluculuğu ve esir değişimindeki katkısı, Ukrayna savaşının sonlandırılmasına yönelik ihtilafın tarafları arasında gerçekleşen doğrudan müzakerelerdeki kolaylaştırıcı rolü, Ankara’nın yalnızca askerî değil diplomatik bir güvenlik sağlayıcısı olduğunu da göstermiştir.

Türkiye’nin savunma sanayiindeki artan kapasitesi, Avrupa’nın mevcut açıkları düşünüldüğünde ayrı bir önem taşımaktadır. İHA/SİHA’lar, deniz platformları, mühimmat ve C4ISR alanlarında Türkiye, maliyet-etkin ve hızlı üretim yeteneğiyle Avrupa için tamamlayıcı bir ortak olabilir. Ancak AB savunma girişimlerinin dışlayıcı yapısı ve siyasi vetolar, bu potansiyelin hayata geçirilmesini zorlaştırmaktadır. Bu durum, Avrupa’nın stratejik özerklik iddiası ile fiilî kapasite ihtiyacı arasındaki çelişkiyi derinleştirmektedir. Öte yandan, Karadeniz, Ukrayna savaşıyla birlikte Avrupa

güvenliğinin kırılmalık potansiyeli mevcut cepyelerinden biri hâline gelmiştir. NATO'nun doğu kanadı açısından Karadeniz'de istikrar, sadece askerî değil enerji ve ticaret güvenliği açısından da kritik önemdedir. Türkiye'nin deniz kuvvetlerindeki kapasitesi, Montreux rejimini sadakatle uygulama iradesi ve bölgesel dengeyi gözetin yaklaşımı, Karadeniz'in kontrolsüz bir askerî rekabet alanına dönüşmesini engelleyen başlıca unsurlardır. AB'nin Karadeniz'e ilişkin stratejisini Türkiye'yi dışlayarak kurgulaması hem stratejik gerçeklikle hem de güvenlik mantığıyla bağdaşmamaktadır. Ukrayna'da süregiden savaşın beraberinde getirdiği gerilimin son haftalarda Türkiye'nin hava sahasını ihlal ederek değişik yerlere düşen İHA'ların da gösterdiği gibi Karadeniz'de bir tırmanmaya sürüklenmesi olasılığı endişe kaynağı olmaktadır. Türkiye'nin savaşın taraflara uyarıları da esasen bu endişeyi yansıtmaktadır.

Sonuç

ABD'nin yeni güvenlik stratejisiyle somutlaşan külfet aktarımı, geçici bir tercih değil, transatlantik güvenlik düzeninin kalıcı bir yapısal gerçeğidir. Ukrayna'da savaşın nasıl sona ereceği, Avrupa'nın bu yeni düzende ne ölçüde sorumluluk üstlenebileceğini ve güvenilir bir güvenlik aktörü hâline gelip gelemeyeceğini belirleyecektir. Bu süreçte Türkiye, askeri yetenekleri, gelişen savunma sanayii, diplomasi alanında arabulucu/kolaylaştırıcı olabilme yeteneği ve Karadeniz'deki kritik rolü ve mücavir coğrafyalara erişim ve ihtilafların çözümünde nazım rol oynayabilme imkanıyla Avrupa güvenliğinin vazgeçilmez bir parçasıdır. Gelecekteki Avrupa güvenlik mimarisinin etkinliği, dışlayıcı değil kapsayıcı; ilkesiz al-ver pazarlıklarına değil kurallara dayanmasına bağlıdır. Türkiye'nin bu mimarideki rolü ise bir "seçenek" değil, stratejik bir zorunluluktur. Avrupa güvenliği, Türkiye olmadan eksik; Türkiye'nin katkısıyla ise daha dengeli ve sürdürülebilir olacaktır. Uluslararası düzenin yeniden inşası açısından "kartların yeniden dağıtıldığı" bu kritik dönemde, Türkiye'nin, özellikle 2026 yılında, iş birliği içinde olacağı ortaklarının indinde kendisine duyulan güveni de artıracak akılcı politikaların yön verdiği ön alıcı adım ve girişimlerle konumunu güçlendirmeyi amaçlaması öncelikli bir hedef olmalıdır.

2026'da Kıbrıs ve Doğu Akdeniz

Barçın Yinanç

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde 19 Ekim 2025'te yapılan seçimler, adada son beş yıldır çözüm sürecinde yaşanan tikanıklık karşısında potansiyel olarak oyun değiştirici bir tercihle sonuçlandı. Muhalefetin ortak adayı Cumhuriyetçi Türk Partisi (CTP) lideri Tufan Erhürman Ankara'nın desteklediği Ersin Tatar'ı büyük oy farkıyla yenerek, cumhurbaşkanı oldu. Türkiye'nin savunduğu iki devletli çözüm çizgisinde olan Ersin Tatar'ın Ankara'nın verdiği tüm desteğe karşın yenilgisini, sadece Kıbrıslı iki liderin çözüme bakışlarındaki farka bağlamak yanlış olur. Diğer bir deyişle, Kıbrıs Türklerinin önemli bir çoğunluğunun Erhürman'a oy vermelerinin ardındaki en baskın motivasyon iki devletli çözüme muhalefet değildir. Bu seçim sürecini daha yakından incelemek gereklidir.

Erhürman'a kendi ekibini bile şaşırtan bir farkla¹⁴ seçim galibiyeti getiren pek çok faktör vardır. Bunların arasında Ersin Tatar'ın beş yıllık performansının zayıflığı, Ankara'nın ada toplumunun sosyo-kültürel dokusuna zarar verecek türde siyasi mühendislik yaptığı algısı, ekonomik sıkıntılar, hükümetin kötü yönetimi, yolsuzluk skandallarını sıralarsak, karşımıza epey uzunca bir liste çıkar. Bu faktörlere ek olarak, yarışı kazanan 55 yaşındaki Erhürman'ın kişiliği, ekibinin profesyonelliğinin yanısıra çözüm süreci, Rum kesimiyle diyalog ve Ankara ile ilişkiler konusundaki ince kurgulu yaklaşımının da çok belirleyici olduğu söylenebilir. Erhürman, adadaki “iki devletçi çözümçülerle,” federasyoncular şeklinde oluşan kutuplaşmayı, rasyonel bir orta yolla aşmayı başardı. Erhürman'ın öncelikle “federasyon yanlıları ne olursa olsun, şartsız müzakere masasına oturur” şeklindeki ön kabulü sorgulamaya açtıysa da Erhürman'ın bu duruşunun ardında müzakereleri sonuca ulaştırma iradesi vardı. Müzakerelere ancak şartlarının kabul edilmesi halinde yeniden başlayacağını açıklamasının, müzakere sürecini zora sokmak amaçlı değil, tersine sonuç almak için elzem konular olarak ortaya koyması “federasyoncu” olduğu savıyla kendisine mesafeli duranları yanına çekmesine yardımcı oldu.

¹⁴ Yüzde 62'ye karşı yüzde 35

Tatar'ın katı çizgisinin karşısında, Erhürman'ın seçilmesi, beş yıldır kesik olan toplumlararası diyalog açısından iyimserlik yaratsa da bu iyimserliği 2026 ve ötesine dönük beklentilere yansıtmak zor duruyor. Gerek 2026'nın kendine özgü takvimi, gerekse seçim sonrasında adada yaşananlar da, kötümser senaryoları doğrular nitelikte. 2026'nın ilk yarısında Avrupa Birliği'nin dönem başkanlığını da yürütecek olan Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) Mayıs ayında parlamento seçimlerine gidecek. Rum lider Nikos Hristodulidis'in şimdiye kadar izlediği siyaset ise iyimserliğe fazla yer bırakmıyor. İki bölge, iki toplumlu federasyon karşıtlarının oylarıyla seçilen Hristodulidis'in tabanının giderek daha da sağa kaydığına dikkat çekiliyor. Bu nedenle de Erhürman'ın siyasi eşitliğin önceden kabulü; dönüşümlü cumhurbaşkanlığı gibi daha önce kabul edilmiş uzlaşma noktalarının yeniden müzakereye açılmaması, masaya ucu açık takvimle oturulmaması, görüşmelerden olumlu sonuç çıkmazsa status quo'ya dönülmemesi gibi "metodoloji önerilerinin" Rum lider tarafından kabul edilmesi beklenmiyor. Erhürman'ın da tutumunda esneme göstereceğine dair bir emare bulunmuyor. Bu uzlaşmazlık halini, beş yıllık diyalog eksikliğinin ardından iki liderin iki kez biraraya gelmesi bile çözmemiş gibi duruyor. Erhürman, belli ki bu görüşmelerden çok umutlu ayrılmadı ve Rum Kesimi'nin "toplantı yapmak adına toplantı yapmak" şeklindeki oyununa düşmek istemiyor. Üzerinde anlaşılması nispeten rahat olan konulardan güven artırıcı önlemler konusunda bile olumlu bir beklenti oluşmadığı

anlaşıyor. Halbuki güven artırıcı önlemler arasında adanın iki tarafı arasında artan geçişleri kolaylaştırmak için gerekli düzenlemeler gibi çetrefilli olmayan konular var.

BM ve Barış Gücünün Durumu

ABD Başkanı Donald Trump'ın ikinci döneminde, uluslararası örgütlerin varlığının erozyona uğraması, Rum Kesimi'nin "barış süreci varmış" gibi davranmasını daha da elzem hale getirdi. ABD'nin tavrı nedeniyle dünyanın çeşitli yerlerinde görev yapan Birleşmiş Milletler (BM) barış gücünde azalmaya gidilen bir dönemde, adada görev yapan barış gücünün finansmanının çok büyük bir bölümünün Yunanistan ve GRKY tarafından karşılandığını hatırlatmakta yarar var. Zira barış gücü kaldığı sürece, konu BM Güvenlik Konseyi'nin gündeminde yer buluyor. Müzakerelerin sürdüğü, barış gücüne ihtiyaç olduğu algısı Rumlar açısından konunun güncelliğini korumak adına da önemli. Erhürman'ın ise, güven artırıcı önlemler konusunda bile mutabakat sağlanamamışken, BM'nin temsilcilerinin adaya gelmesine bile isteksizlik göstermeye

başladığı söyleniyor. Kıbrıslı Türk lider bir yandan müzakerelerin başlaması için Rum kesimiyle uzlaşmakta zorlanırken, Ankara ile ilişkilerinde de kolay bir süreçten bahsedilemez.

Ankara- Lefkoşa Hattında Gizli Gerilim

Ankara’da iktidar kendisinden farklı çizgide duran bir liderin çok güçlü bir şekilde seçilmesini kabullenmiş olsa da iki devletli çözüm pozisyonunu değiştirmiş değil. KKTC’li kaynaklara göre, iki taraf arasında gizli bir gerilim var. Erhürman’ın AB Kıbrıs özel temsilcisi ile görüşmesinin Ankara’da rahatsızlık yarattığı belirtiliyor. Kamusal alanda çatışmasalar da Erhürman ile Ankara aynı yoldan yürümüyorlar. Erhürman’ın yaklaşımının Rum tarafında karşılık bulmaması, bu aşamada Ankara ile karşı karşıya gelmesinin önüne geçiyor. 2026’ya bu tespitlerden baktığımızda, Rum Kesimi’nin AB dönem başkanlığı ile Mayıs ayında gerçekleşecek parlamento seçimlerini de hesaba katarsak, en azından ilk altı ayda toplumlararası müzakerelerle ilgili olumlu gelişme beklemek mümkün görünmüyor. AB dönem başkanlığı ile seçimlerin geride kalmasının ise 2026’nın ikinci yarısında çözüm sürecini etkileyecek dinamikleri tetiklemesi de zor görünüyor. Tabii uluslararası ve bölgesel siyasette yaşanabilecek sürpriz gelişmeler nedeniyle her an her şey olabilir demek de artık günümüzde garip karşılanmayacak bir söylem.

Doğu Akdeniz’de İttifak Arayışları

2026’da Kıbrıs’ta çözüm sürecinde büyük bir hareketlilik beklentisi olmamasına karşın, Doğu Akdeniz için benzer bir öngöründe bulunmak kolay olmayabilir. Bu konuda bir projeksiyonda bulunmadan önce Rusya’nın Ukrayna’ya açtığı savaşın Rum kesiminde yol açtığı radikal yön değişimine değinmekte yarar var. Ortodoks hattında buluşan Rum Kesimi ile Moskova’nın yakın ilişkileri, savaş sonrasında farklı bir mecraya girdi. Rusların paralarını aklamak, Ruslara AB vatandaşlığı vermekle suçlanan Rum Kesimi, 2020’ye doğru başlattığı Batı sistemine tam entegrasyon hamlesine savaştan sonra hız verdi. Rusya’nın saldırganlığı, Komünist Akel Partisi’nin temsil ettiği adadaki güçlü Rus yanlılarının olası itirazlarına set çekilmesini sağladı. “Biz de istilaya uğradık, çıkarlarımız bunu gerektirir” savıyla Kremlin’le araya mesafe koyan GKRY, Batılı başkentlerle yakınlaşmada vites arttırdı. Son yıllarda Fransa’ya askeri üs

verilmesi, ABD'nin silah ambargosunu kaldırması, İsrail'le yakınlaşma Türkiye'nin de yakından izlediği süreçler oldu.

Yeni Enerji Projeleri

İsrail ile Kıbrıs'ın çevresinde olduğu varsayılan doğal gazın Yunanistan üzerinden Avrupa'ya ulaştırılmasını hedefleyen East Med projesi, yerini Hindistan'dan başlayıp Körfez ülkelerinden geçip İsrail, Yunanistan hattından Avrupa'ya kadar uzanan (IMEC) projesine bıraktı.

Mısır, Körfez ülkeleri ve İsrail'le bozulan ilişkilerin tetiklediği karşı ittifaklar sonucu Türkiye'nin içine girdiği izolasyon, son dönemde Arap ülkeleriyle aranın düzeltilmesiyle azalmış olsa da Yunanistan- GKRY - İsrail yakınlaşmasında frene basılmadı. Üç ülke 2025'in son ayında savunma, askeri ve güvenlik alanlarında ortak iş birliği anlaşması imzalarken, 2500 kişilik ortak savunma gücü kurulmasının da gündemde olduğunu açıkladı.¹⁵İsrail yapımı hava savunma sistemleri ve füzeler olarak askeri yeteneklerini güçlendirmek isteyen Yunanistan ve Rum Kesimi'nin silahlanma planları Ankara'nın yakın takibinde. Üç ülke arasında deniz altı kablolu elektrik bağlantısı projesinin de Doğu Akdeniz'deki deniz yetki alanları açısından hassasiyetler yaratması muhtemel. Suriye'de rejim değişikliğini takiben Ortadoğu yeni gelişmelere gebeysen, GKRY ile Lübnan'ın Kasım 2025'te Münhasır Ekonomik Bölge (MEB) sınırlandırma anlaşmasını imzaladıklarını da not düşmek gerek.

GKRY AB Dönem Başkanlığı Süresince Ne Yapacak?

Bu veriler ışığında, GKRY'nin AB dönem başkanlığını nasıl kullanacağına odaklanılabilir. Türkiye'nin kendisini muhatap almasını isteyen Rum Yönetimi, yıllardır Ankara'nın katılımını bloke ettiği toplantılara bu kez kendi dönem başkanlığında davetiye çıkarabilir. Bu davetleri Türkiye'nin karşılıksız bırakacağı aşikar. Öte yandan Türkiye'ye çiçek atma hamlelerinin bazı toplantılara davetle sınırlı kalması beklenir. Misal, AB'nin SAFE adlı savunma mekanizmasına Türkiye'nin dahil olmasına getirilen engellemeyi kaldırmaya kadar gitmeyeceği çok net. Rum liderin AB dönem başkanlığını daha ilk günden "işgal"

¹⁵ Faruk Hanedar, "İsrail ile Yunanistan ilişkilerini sıklaştırırken "ortak müdahale gücü" iddiası da gündemde," Anadolu Ajansı (AA), published 22 December 2025, online article,<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/-israil-ile-yunanistan-iliskilerini-siklastirirken-ortak-mudahale-gucu-iddiasi-da-gundemde/3777640>

gibi terimler kullanarak propaganda platformu olarak kullanacağı da ortada. Bunun ötesine gidip Türk tarafının tepkisine yol açacak ciddiyette olumsuz adımlar atmasına, AB'nin diğer üyelerinin izin vermesi, özellikle Türkiye'den Ukrayna konusundaki beklentiler açısından pek mümkün görünmüyor. AB finansmanının Lübnan'a, ya da üçlü kablo hattına kanalize edilmesine dönük bazı adımlar gelebilir. Öte yandan, ikinci Trump döneminde ABD- Türkiye yakınlaşmasını huzursuzlukla izleyen İsrail- Yunanistan- GKRY üçlüsü, hiç kuşkusuz Washington'da özellikle Kongre'yi yanlarına çekmesi, bu çerçevede Türkiye- ABD savunma iş birliğini frenleme konusunda lobilerini aktif olarak devrede tutmaya devam etmesi beklenir.

Avrupa'nın Zorlu 2026 Gündemi: Güvenlik Kaygıları, Korumacılık ve Demokratik İşleyişi Korumak

Çiğdem Üstün

EDAM Yönetim Kurulu Üyesi-Genel Sekreter

İstanbul Nişantaşı Üniversitesi

2025 yılına bakarken liberal dünya düzeninin getirdiği kuralların zayıfladığı ve belirsizliğin hâkim olduğu bir döneme girildiği öngörülmüştü¹⁶. Bu ortamda Avrupa için güvenlik endişeleriyle birlikte korumacılığın artması, karşı karşıya kalınacak en önemli sorunlardan biri olarak görülmüyordu. Bu tartışmaların somutlaştığı alanlardan biri ise AB'nin serbest ticaret politikası oldu. AB'nin Mercosur ile yapmayı planladığı serbest ticaret anlaşmanın ertelenmesi ile senenin bitişi de tüm sene süren korumacılık tartışmalarının en son örneği oldu. Avrupa için 2026 beklentileri de aslında 2025 yılından çok farklı değil. Uluslararası kurumların nispeten önemli bir aktör olarak kabul gördüğü, 2. Dünya Savaşı sonrası oluşmuş liberal düzene geri dönülmeyeceği ortak kabul gören bir gerçek. Herkes uluslararası sistemin bir değişim geçirdiği konusunda da hemfikir. Ancak değişimin sonunda nasıl bir uluslararası sistemin oluşacağı konusunda bir fikir birliği olmadığı da aşîkâr. Farklı alanlarda yoğun küresel değişimin olduğu bu ortamda Avrupa'nın önünde birinci mesele 2026 yılı için de güvenlik olacaktır. Ukrayna'daki savaşın sürmesi ve transatlantik müttefik ABD'ye duyulan güvenin zedelenmesi, Avrupa açısından yeni bir güvenlik ortamı yaratmıştır. Bu çerçevede Avrupa'nın kendi kendine yetebilen bir aktör hâline gelebilmesi için adımlar atması gerektiği genel kabul görmektedir. Bu perspektifle 2026'da Avrupa'nın gündemini üç ana eksen belirlemeye adaydır: (i) güvenlik ve savunmada stratejik özerklik arayışı, (ii) rekabetçilik ve ekonomik dayanıklılığın yeniden tesis edilmesi, (iii) bu iki hedefi sürdürülebilir kılacak şekilde işleyen demokrasinin korunması. Genişleme, enerji-yeşil dönüşüm ve kurumsal reform tartışmaları ise bu üç eksenin hem aracı hem de test alanı olarak öne çıkacaktır.

¹⁶ EDAM, 2025'e Bakış, EDAM – Centre for Economics and Foreign Policy Studies, 24 Ocak 2025, <https://edam.org.tr/dis-politika-ve-guvenlik/2025e-bakis>

Bu başlıklar ve değişim geçiren uluslararası sistem göz önünde bulundurulduğunda, AB'nin işleyişinin de gözden geçirilmesi gerekiyor. AB'nin geleceğini, karar alma prosedürlerini, kurumlarını ve ihtiyaç duyulan yapısal değişimleri görüşüp karara bağladığı en son anlaşma Lizbon Anlaşması. Bu anlaşmanın yürürlüğe girdiği tarih ise 2009. Bu tarihten itibaren Avrupa'nın karşı karşıya kaldığı meydan okumalar dikkate alındığında, Lizbon Antlaşması'nın Birliğin mevcut ihtiyaçlarını karşılamakta yetersiz kaldığı görülmektedir. Ancak bu durumun farkında olunmasına rağmen, muhtemel anlaşma değişikliğinin Birlik içinde kaosa yol açabileceği endişesi reform girişimlerini sınırlamaktadır. Bu sebeple, anlaşmayı değiştirmeden farklı yollar denenerek karar alma mekanizmasında değişiklikler yapılmaya, yeni mekanizmalar ve politikalar üretilmeye çalışılıyor. AB'nin önümüzdeki dönemde genişleme dalgası içerisinde Batı Balkanlarda önce Karadağ sonra da Arnavutluk'un birliğin üyesi olma beklentisi var. Marta Kos, bu iki ülke için onay sürecinin bir ila bir buçuk yıl süreceğini belirterek, görev süresinin 2029 sonunda sona ermesinden önce Avrupa Birliği'nin en az iki yeni üye kabul edebileceği konusunda gerçekçi bir iyimserlik taşıdığını ifade etti.¹⁷ Birliğin genişleme sürecinde diğer aday ülkeleri de yakından ilgilendiren diğer bir konu da yeni aday ülkelerin belirli bir süre boyunca tam oy hakkı tanınmadan Birliğe kabul edilebilecek olmasıdır. Bu durum her ne kadar hukuki ve pratik sorunları beraberinde getirecek olsa da Brüksel'de bu seçeneğe ilişkin farklı değerlendirmelerin yapıldığı görülmektedir. Zaman zaman resmî olmayan biçimde dile getirildiği gibi, "AB olarak bu seçeneği hiçbir aday ülkeye öneri olarak sunmayız; ancak aday ülkeler bu taleple gelirse kabul edilebilir." Bu tip bir adım atılması, bir yandan ikinci sınıf üye ülkeler tartışmasını alevlendirecek olmakla beraber AB'nin geleceğinde meydan okumalarla başa çıkabilmek için gerekli olan oy verme ve karar alma prosedürlerinde esnekliğe duyulan ihtiyacı da bir daha gözler önüne sermektedir.

¹⁷ Sanja Kljajić ve Elona Elezi, "EU enlargement in the Western Balkans: All together now?," DW (via Yahoo News Singapore), 17 Aralık 2025, <https://uk.news.yahoo.com/eu-enlargement-western-balkans-together-084200175.html>

1. Eksen: Güvenlik ve Savunmada Stratejik Özerklik

17 Aralık 2025'te toplanan Konsey'de alınan kararlar içinde en önemli başlıklardan biri, Ukrayna'ya 90 milyar avro tutarında mali destek sağlanması oldu. Ancak bu karara 3 ülkenin katılmadığının altı çizilerek; "Avrupa Birliği Antlaşması'nın 20. maddesi uyarınca güçlendirilmiş iş birliği yoluyla ve Avrupa Birliği'nin İşleyişine Dair Antlaşma'nın 212. maddesine dayanan bu araç kapsamında, söz konusu kredi için Birlik bütçesindeki kaynakların teminat olarak seferber edilmesi, Çekya, Macaristan ve Slovakya'nın mali yükümlülükleri üzerinde herhangi bir etki yaratmayacaktır."¹⁸ cümlesi sonuçlara eklenmiştir. Macaristan aynı zamanda genişleme konusunda da veto hakkını kullandığı için, genişleme üzerine alınacak olan kararlar 26 üyenin desteği olmasına rağmen Başkanlık sonuçlarına dönüştürülmüştür¹⁹.

Tek bir üye devletin, AB'nin jeostratejik veya jeoekonomik öncelik olarak belirlediği alanlarda kararlı adımlar atmasını engelleyebilmesi, Birliğin temel sorunlarından biri olmaya devam etmektedir. Çok büyük bir sürpriz olmadığı sürece bu konuda çığır açıcı bir adım beklenmesi ise fazla iyimser bir yaklaşım olur. Fakat bu sorunla başa çıkmak için mümkün olan her alanda ve kararda AB'nin "güçlendirilmiş iş birliği" mekanizmalarına başvurması da kaçınılmaz olacaktır. Mekanizmanın işletilmesi AB'nin kendi güvenliğini bağımsız biçimde teminat altına alabilecek bir aktöre dönüşmesini sağlayacak, savunma yeteneklerini güçlendirecek ve küresel ölçekte rekabet gücünü yeniden tesis etmesi için gerekli olacaktır.

2. Eksen: Rekabetçilik ve Ekonomik Dayanıklılık

Avrupa'nın Transatlantik müttefiklik müessesinde yaşadığı sorunlar dikkate alındığında 2026 yılında önem vermesi gereken konulardan bir tanesi de ABD, Rusya ve Çin gibi aktörlere olan bağımlılığını güvenlik, teknoloji, savunma, ekonomi alanlarında minimize

¹⁸ European Council, European Council conclusions, 18 December 2025, press release, Council of the European Union, 19 Aralık 2025, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2025/12/19/european-council-conclusions-18-december-2025/>

¹⁹ "The EU failed to adopt its 2025 enlargement conclusions due to Hungary's veto," The New Union Post, 16 Aralık 2025, <https://newunionpost.eu/2025/12/16/eu-enlargement-conclusions-2025-hungary/>

etmesi zorunluluğudur. Bu çerçevede savunma teknolojilerine ayrılan bütçenin artırılması hem ekonomik rekabet gücünün geliştirilmesi hem de ABD ve Çin gibi aktörlerle teknolojik farkın kapatılması açısından önem taşımaktadır. Bu hedeflere ulaşabilmek için inovasyonu destekleyecek şekilde regülasyonların ve bürokrasinin azaltılması gerekmektedir. Bunu dijital Avrupa kapsamında geliştirmeyi önermiş olmalarına rağmen, uygulanması planlandığı kadar hızlı işlememektedir.

Bir süredir Avrupa politikalarında adeta bir “Cinderella issue”²⁰ olarak ele alınan yenilenebilir enerji ve yeşil ekonomi başlıkları ise, bugün hem ekonomik dayanıklılığın hem de güvenliğin ayrılmaz bir parçası hâline gelmiştir.

Doğanın korunması ve biyoçeşitlilik konularında iklim politikaları konusunda çok iddialı çıkışlar yapılmasına rağmen, bu konuda adımların atılması beklenmezken, enerji bağımlılığını azaltmak hatta bağımsızlığı kazanabilmek Avrupa’nın Birlik, üye devletler ve vatandaşlar seviyelerinin hepsinde öncelenen bir konu olmak durumunda. 2025’te AB, bu alanda bölgesel iş birliklerini artırmak amacıyla çeşitli adımlar atmıştır. Haziran ayında 13 stratejik proje²¹ seçerek kritik mineraller ve hammaddeler alanındaki bağımlılığını azaltmayı hedeflemiş, Orta Asya ülkeleriyle bir Zirve düzenleyerek iş birliği alanlarını çeşitlendirmeye yönelik girişimlere başlamıştır. Kritik mineraller ve hammaddeler, tedarik zincirinin tüm aşamalarında hemen her sanayi koluyla doğrudan bağlantılıdır. Modern teknolojik ilerleme ve yaşam kalitesi ise giderek artan ölçüde bu girdilere erişime dayanmaktadır. Akıllı cihazlarda kullanılan çok sayıda metalden, güneş panelleri, rüzgâr türbinleri, elektrikli araçlar ve enerji verimliliği, aydınlatma gibi temiz teknolojilere kadar kritik mineraller vazgeçilmez bir rol oynamaktadır²². Bu çerçevede yeşil ekonomi, döngüsel ekonomi konuları arka plana atılmış gibi düşünülse de

²⁰ “Cinderella issue” ifadesi, uzun süre yeterli siyasi ve kurumsal ilgi görmemiş olmasına rağmen stratejik önemi yüksek olan politika alanlarını tanımlamak için kullanılan bir metafordur.

²¹ Dora Meredith ve Çiğdem Üstün, “The Geopolitics of CRMs: Türkiye, the Overlooked Pillar of the EU Strategy,” EDAM – Centre for Economics and Foreign Policy Studies (blog), 10 Aralık 2025, edam.org.tr, <https://edam.org.tr/en/blog/the-geopolitics-of-crms-turkiye-the-overlooked-pillar-of-the-eu-strategy>

²² European Commission, Critical raw materials, Single Market, Industry, Entrepreneurship and SMEs, European Union, https://single-market-economy.ec.europa.eu/sectors/raw-materials/areas-specific-interest/critical-raw-materials_en

Avrupa'nın kendini koruyabilmesi ve sürdürülebilir bir ekonomik yapı inşası için göz ardı etmemesi gereken konular olarak 2026'da da önümüze çıkacaktır.

3. Eksen Demokratik İşleyişi Korumak

Tüm bu meydan okumalar karşısında Avrupa için asıl daha büyük zorluk, sonuç üretebilen ve etkili biçimde işleyen demokrasileri koruyabilmektir. Avrupa vatandaşları arasında popülist partilerin cazibesinin arttığını gözlemliyoruz. Almanya'da AfD'nin 2025'te aldığı oy bir önceki seçimlerde aldığı oy oranını ikiye katladı. Avrupa Parlamentosunda Identity and Democracy (ID) 2019 seçimlerinde 50'den az sandalye sahibi olmuş, %7'ye yakın bir oy almışken, 2024 yılında Patriots for Europe (PfE) 80'den fazla sandalyeye sahip olabildi. Fransa'da ise Ipsos²³ tarafından gerçekleştirilen anketlere göre aşırı sağ RN'ye %22 civarı ideolojik yakınlık ve cumhurbaşkanlığı öngörü anketlerinde %35+ civarı bir oy oranı tahmin edilmektedir. Bu partilerin oylarının artması dışında merkez sağ partilerin popülist parti söylemlerini, özellikle göçmenler konusunda kullanmaları, popülizmin kabul görmesini kolaylaştırmakta ve artan popülist oylar sebebiyle parlamento çatısı altında aşırı sağ partiler ile iş birliği yapmak veya yapmamak ikileminde kalmaktadır.

Buna ek olarak Rusya'nın Avrupa içinde, özellikle sosyal medya kanalları üzerinden uyguladığı FIMI²⁴ teknikleriyle mücadele, demokrasinin karşı karşıya olduğu bir diğer önemli sınavdır. Araştırmalar²⁵ sonucunda FIMI'nin ana akım siyasete duyulan güvensizliği artırdığı, demokratik kurumlara karşı güven²⁶ duygusunu ciddi biçimde

²³ Ipsos, "Right-wing populism helps some politicians, hurts others in 2025," Ipsos Global Opinion Polls, 3 Kasım 2025, <https://www.ipsos.com/en/global-opinion-polls/right-wing-populism-helps-some-politicians-hurts-others-2025>

²⁴ DE-CONSPIRATOR, Detecting and Countering Information Suppression from a Transnational Perspective, Horizon Europe project (Grant Agreement No. 101132671), coordinated by Özyeğin Üniversitesi, funded by the European Union's Horizon Research and Innovation Programme, <https://deconspirator.eu/>

²⁵ International Institute for Democracy and Electoral Assistance (International IDEA), "Foreign Information, Manipulation & Interference (FIMI)," International IDEA, <https://www.idea.int/theme/foreign-information-manipulation-interference-fimi>

²⁶ European External Action Service (EEAS), 3rd EEAS Report on Foreign Information Manipulation and Interference Threats: Exposing the Architecture of FIMI Operations, EEAS, Mart 19, 2025,

zedeleyerek halkın seçimlerdeki kararlarını etkilediği, mevcut hoşnutsuzlukların hızlandırılması ve keskinleştirilmesi şeklinde etkileri olduğu görülmektedir.

2025 yılı tüm dünya için olduğu gibi Avrupa için de zorlayıcı bir yıl oldu; 2026'nın daha sakin geçeceğine dair ufukta belirgin bir umut ışığı da görünmüyor. Burada belirleyici olan ise Avrupa'nın karşı karşıya olduğu tüm meydan okumalara karşı geçici çözümlerle krizleri atlarmaya mı çalışacağı, yoksa bu baskıları daha dayanıklı bir siyasal ve kurumsal yapıya dönüşüm için bir fırsat olarak mı değerlendireceğidir.

2026 Yılında Türkiye-AB İlişkileri

Beken Saatçioğlu
MEF Üniversitesi

Türkiye-AB ilişkileri Suriye mülteci krizinin patlak verdiği 2015 yılından beri karşılıklı çıkarlar üzerinden, yani işlemsel (transactional) temelde yürütülmektedir. Türkiye'nin AB dış göç yönetimindeki kritik rolünün – demokratik değerler pahasına dahi olsa – sürdürülmesi biçiminde ortaya çıkan işlemsellik (transactionalism), son 10 yılda Türkiye demokrasisinin gittikçe gerilemesinin de etkisiyle ilişkilerin tümüne hakim olmuştur. Böylece Türkiye'nin Kopenhag siyasi kriterlerine uyumunu gerektiren resmi AB üye adayı statüsü Brüksel tarafından göz ardı edilmiştir. İlişkiler, daha ziyade Türkiye'nin “kilit stratejik partner ülke” rolüne dayandırılmıştır.²⁷ 2026 yılında da ilişkiler, Türkiye'nin AB üyeliğini dışlayan bu işlemsel eksen etrafında sürdürülecektir. Bunun en bariz ve formel göstergesi, her sene olduğu gibi, 2025'in de son aylarında açıklanan AB Genişleme Paketi'dir.²⁸ Avrupa Komisyonu tarafından AB adayı ülkeler için yıllık olarak yayınlanan raporları ve AB Genişleme Politikası'nı içeren paketin kamuoyuna sunumu esnasında AB temsilcileri tarafından Türkiye'nin AB nazarındaki stratejik rolüne ilişkin net ifadeler kullanılmıştır. AB Dış İlişkiler ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi Kaja Kallas, Türkiye'nin ortak çıkarları ilgilendiren birçok konuda AB'nin birlikte çalıştığı kilit bir partner olmaya devam ettiği vurgusunu yapmıştır.²⁹ Bu tespitler Komisyon'un Genişlemeden Sorumlu üyesi Marta Kos ve Komisyon Başkanı Ursula von der Leyen'in görüşleri ile de örtüşmektedir. Bu durum, Genişleme Paketi'nde öncelikli olarak değerlendirilen diğer aday ülkelerin (Batı Balkanlar ile Ukrayna ve Moldova) AB üyelik hedefi ile zıtlık oluşturmaktadır. Dolayısıyla, AB genişlemesi konusunda, Türkiye'nin AB tarafından ayrı bir kategoride değerlendirilmeye devam edeceği açıktır. Bu çerçevede,

²⁷ Beken Saatçioğlu, Funda Tekin, Sinan Ekim, Nathalie Tocci. “AB-Türkiye İlişkilerinin Geleceği: Çatışmalı İşbirliği ve Dinamik Ortaklık.” *FEUTURE Sentez Çalışması*. Mart 2019. https://feuture.uni-koeln.de/sites/feuture/FEUTURE_Synthesis_Paper_Turkish.pdf

²⁸ Avrupa Komisyonu. “2025 Communication on EU Enlargement Policy.” Brüksel, 4 Kasım 2025. https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/eb69a890-40d6-4696-801e-612d51709fdd_en?filename=2025%20Communication%20on%20EU%20Enlargement%20Policy.pdf

²⁹ Anadolu Ajansı. “AB Yüksek Temsilcisi Kallas: Türkiye birçok konuda birlikte çalıştığımız önemli bir ortak.” 4 Kasım 2025. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/ab-yuksek-temsilcisi-kallas-turkiye-bircok-konuda-birlikte-calistigimiz-onemli-bir-ortak/3734995>.

AB Konseyi'nin Haziran 2018'deki kararıyla fiili olarak dondurulmuş olan AB-Türkiye üyelik müzakerelerinin 2026'da yeniden başlamasını beklemek olanaksızdır. Nitekim Komisyon'un 2025 Türkiye raporunda "AB'nin, demokratik standartlar, hukukun üstünlüğü, yargı bağımsızlığı ve temel haklara saygının giderek kötüleşmesiyle ilgili ciddi endişeleri", 2026'da da yeni fasıl açılmayacağını işareti olarak sunulmaktadır.³⁰ Diğer yandan, Ekrem İmamoğlu başta olmak üzere muhalefet belediye başkanlarına yönelik 2025 yılında gerçekleşen tutuklama ve yargılamalardan hareketle önceki yıllara kıyasla daha ciddi demokratik gerileme tespit eden rapor, alışlageldiği üzere, iktidar tarafından dikkate alınmamıştır. Rapora cevaben, Dışişleri Bakanlığı, AB'nin "yargı ve temel haklar ile iç siyasi gelişmelere ilişkin taraflı, ön yargılı ve mesnetsiz iddialarını reddediyoruz" ifadesiyle kategorik tutum içeren bir açıklama yayınlamıştır.³¹ Sonuç olarak, Türkiye'nin Kopenhag siyasi kriterlerine uyumu konusunda tarafların 2026'da da yapıcı diyalog içinde olmayacağı kesindir.

Siyasi açıdan ilişkilerde tıkanıklık devam ederken, Ankara ile Brüksel hangi konulara odaklanabilir?

Savunma ve Güvenlik

2025'te olduğu gibi, 2026'da da temel konu, **savunma ve güvenlik** olarak öne çıkmaktadır. 2022'den beri süregelen Rusya-Ukrayna savaşı ile eşzamanlı olarak Amerikan Trump yönetiminin "önce Amerika" vurgusuyla Avrupa güvenliğinden çekilmesi, AB'yi savunma odaklı stratejik özerkliğe daha fazla odaklanmaya sevk etmiştir. Bu bağlamda üye devletlere ortak silah ve savunma yatırımlarını hızlandırmak için 150 milyar avroya kadar fon sunan bir mali araç olarak tanımlanan Avrupa için Güvenlik Eylemi (SAFE) regülasyonu, Mayıs 2025'te AB Konseyi tarafından kabul edilmiştir. AB üyesi olmayan ülkelerin de belirli koşullarda katılımına açık olan SAFE'e - son yıllarda savunma sektöründeki ilerlemesi doğrultusunda -Türkiye'nin dahil edilmesi AB için stratejik bir kazanım olarak değerlendirilmektedir.³² Ancak, Yunanistan ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY)'nin vetoları ile şimdiye kadar bu objektif kazanımın

³⁰ Avrupa Komisyonu. "2025 Türkiye Raporu." Brüksel, 4 Kasım 2025. https://www.ab.gov.tr/siteimages/birimler/kpb/trkiye_report_tr_24.11.2025.pdf.

³¹ T.C. Dışişleri Bakanlığı. "Avrupa Komisyonu 2025 Türkiye Raporu Hk." 5 Kasım 2025. https://www.ab.gov.tr/avrupa-komisyonu-2025-turkiye-raporu-hk.-t.c.-disisleri-bakanligi_54129.html.

³² Çiğdem Nas. "AB Güvenlik ve Savunma Politikasında Türkiye: SAFE'e Katılım Konusu." *Fikir Turu*. 25 Kasım 2025.

gerçekleşmesi engellenmiştir. Diğer yandan, Ocak 2026'da AB Konseyi dönem başkanlığını devralan GKRY'nin NATO'nun Barış için Ortaklık (Partnership for Peace) programına katılımını Türkiye'nin onaylaması karşılığında Rum kesiminin SAFE'e yönelik vetosunu geri çekebileceği ihtimali de Rum lider Nikos Hristodulidis tarafından bizzat dile getirilmiştir.³³ SAFE konusunda somut adım atılamasa dahi, aralarında İtalya, İspanya, Romanya ve Polonya'nın bulunduğu AB ülkeleri ile Türkiye'nin ikili savunma ilişkileri devam edecektir. Alışılmadık ölçüde sarsıcı nitelikteki uluslararası gelişmeler de Türkiye-AB stratejik ilişkisini zaruri kılmaktadır. AB için tehdit artık sadece Rusya odaklı görünmemektedir. ABD yönetiminin Kasım 2025'te yayınladığı, Ulusal Güvenlik Stratejisi belgesi, AB'yi de hedef almıştır. Ardından ABD'nin Monroe doktrini doğrultusunda 3 Ocak 2026'da Venezuela'ya askeri müdahale ile Nicolas Maduro yönetimine son vermesi ve Trump yönetiminin Grönland'ın ABD'ye ilhakı konusundaki ısrarcılığı, liberal uluslararası düzenden 19. yüzyıl emperyalizmine geri dönüşün işaretleri olarak değerlendirilmektedir. Bu kaygı verici konjonktür içinde AB'nin kendisini nasıl konumlandıracağı izlenmesi gereken bir boyuttur. İlaveten NATO ittifakı fiili olarak çöktüğü takdirde Türkiye'nin Avrupa savunması ile ilişkisinin tanımlanması hem Ankara hem Brüksel açısından önemli olacaktır.

Göç

2026'da Türkiye ve AB için bir diğer önemli konu başlığı da **göç yönetimi** olacaktır. 18 Mart 2016 AB-Türkiye Mülteci Mutabakatı'nın ardından geçen süre boyunca Türkiye, AB için kritik bir ortak olarak en ön safta yer almış; Mutabakat, AB'nin başka üçüncü ülkelerle yaptığı göç anlaşmalarına dahi model oluşturmuştur. Her ne kadar Türkiye'den AB'ye mülteci hareketliliğinin kısıtlanması konusunda 2026 itibarıyla istikrar sağlanmış olsa da gerek Türkiye'nin coğrafi konumu açısından gerekse Suriye'deki gelişmeler bakımından ülkemizin bu konudaki önemi devam etmektedir. Nitekim von der Leyen ile AB Konseyi Başkanı Antonio Costa, son Suriye ziyaretlerinde Şara yönetimine 620 milyon avruluk AB desteği açıklamıştır. Destek, Suriye'nin yeniden inşası ve istikrarı amaçlarıyla 2026 ve 2027 için taahhüt edilmiştir. Bu bağlamda, Suriyeli mültecilerin

³³ Politico. "Cyprus pitches plan to untangle Turkey tensions." 10 Aralık 2025. <https://www.politico.eu/article/cyprus-pitches-plan-to-untangle-turkey-tensions/>.

ülkelerine geri dönüşleri için Türkiye gibi bölgesel partnerlerle iş birliğinin güçlendirileceği bizzat von der Leyen tarafından duyurulmuştur.³⁴

Kıbrıs

Önümüzdeki yıl – bilhassa GKRY’nin 1 Temmuz 2026’ya kadar devam edecek olan dönem başkanlığı boyunca – izlenmesi gereken diğer bir can alıcı konu da Kıbrıs olarak görünmektedir. 7 Ocak 2026’da Lefkoşa’da düzenlenen GKRY’nin AB dönem başkanlığı açılış töreninde von der Leyen’in yaptığı konuşmada Kıbrıs Türk halkından hiç bahsetmemesi Ekim 2025’te KKTC Cumhurbaşkanlığını devralan Tufan Erhürman tarafından kuvvetli tepkiyle karşılanmıştır. Erhürman, Kıbrıs Türklerinin AB tarafından görmezden gelinmesinin KKTC tarafından “görmezden gelelim, [AB ile] ilişkilerimiz bozulmasın” gibi bir anlayışla karşılanmayacağını ve bu bakımdan “AB ile Kıbrıslı Türkler arasında da güven arttırıcı önlemlere ihtiyaç olduğunu” vurgulamıştır.³⁵ Bu vurgu, adada çözüm için sadece GKRY ile Türkiye’nin değil AB’nin de Kıbrıs sorununa ilişkin tutumunu gözden geçirmesinin gerekliliğine işaret etmektedir. Diğer yandan, Kıbrıs sorununun çözümü için BM çerçevesinde müzakerelerin yeniden başlaması ve ilerletilmesine ilişkin Türkiye’nin desteği, AB-Türkiye ilişkisinin geliştirilmesi için 2026’da da öncelikli önemini koruyacaktır. Nitekim Hristodulidis de Türkiye için Kıbrıs koşulunu 17-18 Nisan 2024 AB Konseyi kararlarına referansla öncelikli olarak vurgulamaktadır.³⁶

Bu şartlar altında, Komisyon’un yapıcı tavrına rağmen, 1995 AB-Türkiye Gümrük Birliği (GB) Anlaşması’nın güncellenmesi için resmi müzakerelerin başlaması 2026’da da beklenmemektedir. Daha olası senaryo, GB’nin optimal düzeyde yürütülmesi bakımından Ankara ile Brüksel’in özellikle teknik konularda diyaloga devam edeceğidir.

³⁴ “Syria, von der Leyen: ‘Worrying escalation’. 620 million over two years promised to Damascus.” Eunews. 9 Ocak 2026. <https://www.eunews.it/en/2026/01/09/syria-von-der-leyen-worrying-escalation-620-million-over-two-years-promised-to-damascus/>.

³⁵ “KKTC Cumhurbaşkanı Erhürman: ‘Bu Adada Kıbrıs Türk Halkı vardı, vardır, var olmaya da devam edecek’.” Anadolu Ajansı. 9 Ocak 2026. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/kktc-cumhurbaskani-erhurman-bu-adada-kibris-turk-halki-vardi-vardir-var-olmaya-da-devam-edecek/3794701>.

³⁶ “Kıbrıs’ın AB dönem başkanı olması Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerine nasıl yansiyacak?” BBC News Türkçe. 1 Ocak 2026. <https://www.bbc.com/turkce/articles/cgqe2p2wwepo>.

Vize Serbestisi

Ankara için önem arz eden bir başka dosya olan Türk vatandaşlarına Schengen bölgesinde **vize serbestisi** sağlanmasının da 2026'da çözülmesi olası değildir. Terörle mücadele yasasında reform başta olmak üzere Türkiye'nin bu konuda karşılaması gereken altı koşul bir yana, Avrupa ile düzenli temas gerektiren belirli meslek gruplarına mensup Türk vatandaşlarına dahi AB ülkelerinin halihazırda vize kolaylığı sağlamıyor olması konunun ne kadar politize edildiğine ve ticarileştirildiğine işarettir. Bu sorun, sadece yeşil pasaport sahibi olmayan Türk vatandaşlarını Avrupa'dan dışlamakla kalmayıp AB'nin Erasmus hareketliliği gibi programlarının işleyişini de olumsuz yönde etkilemektedir. Ancak Ankara'nın da bu asimetrik durumu AB çevrelerine yansıtmakta daha fazla siyasi irade göstermesi gerekmektedir.

Kısacası, 2026, Türkiye ve AB'nin demokratik normlardan azade biçimde bağlarını devam ettireceği, zorluklara rağmen stratejik gereklilikler bakımından iş birliğini sürdürecekleri bir yıl olacak.

Savunma Sanayiinde 2026 Trendleri

Dr. Yavuz TÜRKGENÇİ

Dijital çağda savunma sanayiinde trendleri belirleyen en önemli iki faktör savaşın karakterindeki ve teknolojiindeki süratli, sürekli gelişmelerdir. Savaşın karakterini uygulanan taktik ve tekinler belirler. Bu çerçevede günümüzde artık geçmişte ortaya konulan taktiklerin çoğu geçersiz kalmaktadır. Dijital çağda yepyeni, sürekli değişen bir muharebe sahası ortaya çıkmaktadır. Teknoloji savaşı dijital çağda muharebelerin önemli bir unsuru haline gelmiştir. Çoklu Ortam Muharebelerindeki³⁷ kara, deniz, hava, siber, uzay ve elektromanyetik/bilgi boyutlarına yedinci boyut olarak teknoloji savaşı boyutunun dolayısıyla savunma sanayinin eklendiğini ifade etmek yanlış olmayacaktır.

Dijital Çağda Muharebe Sahasında Öne Çıkan Gelişmeler

Dijital çağda artık muharebe sahasında daha önce belirlenen hatlar, tertiplenmeler geçerliliğini yitirmiştir. Artık savaşan tarafların arasındaki yaklaşık 5-10 Km. lik bir bölgede her iki tarafın insansız hava araçları (İHA) arasında yoğun bir muharebe yaşanmaktadır. Taraflar keşif, karşı keşif, kamikaze İHA'larla bu bölgede üstünlük sağlamaya çalışmaktadır. İnsansız Kara Araçları (İKA) da bu bölgede gittikçe daha etkin bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır. Doğal olarak Elektronik Harp (E/H) muharebe sahasında daha fazla kendisini hissettirmeye başlamıştır. Bu bölgenin hemen bitiminde dağınık olarak tertiplenmiş askeri birlikler görülmektedir. Bu birliklerin savunma tertiplenmeleri ve mevzileri daha önce bilinenlerden tamamen farklı bir yapı arz etmektedir. Bu mevzilerin arkasında topçu, tankçı gibi diğer birlikler bulunmaktadır. Bu birliklere lojistik ikmal maddelerinin ulaştırılması, yaralıların tahliye edilebilmesi tamamen farklı bir karakter kazanmıştır. Hava savunmasında geçmiş yaklaşımlar önemini yitirmiştir. Yeni konseptte yeni tehditler ve E/H beraber ele alınması gereken iki önemli faktör olarak ön plana çıkmaktadır. Hava savunmasını uçakların ve helikopterlerin yanında, İHA'lar, kanatçık güdümlü mühimmatlar, füzeler, Elektronik

³⁷ Çoklu Ortam Muharebesi: Kara, hava, deniz, uzay, siber ve elektromanyetik/bilgi alanlarında yetenek ve kuvvetlerin koordineli bir şekilde kullanılmasıyla, seçilen zaman ve yerde ortamlar arası avantajlardan yararlanarak düşmanı caydırmak, koordineli hareket edebilmesini bozmak veya yenilgiye uğratmaktır.

Taarruz gibi yeni nesil tehditler şekillendirmektedir. Uçakların hedeflerine 150 Km. menzilden bombalarını bırakmaları, İHA'ların ve sahte hedeflerin, hava savunma sistemlerini doygunluğa ulaştırarak füzelerin hedeflerine başarıyla ulaştırılması gibi yeni tehditler hava savunma konseptini tamamen değiştirmektedir. Hava savunma silah sistemlerinin İHA'lara karşı savunmalarının da sağlanması önem kazanan gelişmeler arasında sıralanmaktadır.

Son gelişmeler ışığında geçmişte uygulanan sürat ve ateş desteğine dayanan manevralar yerlerini sızma ve dağıtık manevra gibi yeni harekât çeşitlerine bırakmıştır. Bu çerçevede motosiklet ve off-road araçları kullanan birlikler muharebe sahasında daha sık görülmeye başlanmıştır. Bu paralelde diğer önemli bir gelişme ise insansız birliklerin kurulması ve tankçı, topçu gibi ayrı bir sınıf halinde kullanılmaya başlanmasıdır. Doğal olarak bu birliklerin kullanımı yeni muharebe şekillerini beraberinde getirmektedir. Ateş Desteği gittikçe daha önemli hale gelmektedir. Topçu silahları ve füzelerin hedefi vurma hassasiyetindeki gelişmelerin yanında hedef tespit sistemleri ve bu çerçevede silahların hedefleri ateş altına alma sürelerinin çok kısalması muharebe sahasındaki önemli gelişmeler arasındadır. Bu çerçevede manevra imkân kabiliyeti kısıtlanmış olmasına rağmen ateşle taarruz imkân kabiliyeti gelişmeye devam etmektedir. Bu çerçevede geçmişte ateş desteği manevrayı desteklerken gelen aşamada artık manevranın ateş desteğini desteklemesi gerektiğine yönelik tartışmalar başlamıştır.

Teknoloji ve Savunma Sanayinde Öne Çıkan Trendler

İnsansız sistemlerin önemi gittikçe artmaya devam etmektedir. İnsansız Deniz Araçlarının (İDA) Karadeniz'deki, İHA'ların ise karadaki hedefleri tespit edebilme ve etkisiz hale getirmedeki başarısından sonra İnsansız Kara Araçları (İKA) üzerindeki çalışmalar yoğunluğunu arttırmaktadır. Bu çerçevede İKA'ların lojistik destek, yaralı tahliyesi, gözetleme gibi görevlerin yanında muharebe görevlerinde gittikçe daha fazla kullanılabilecek şekilde tasarlanmaya başlandığı görülmektedir. İKA kapsamında değerlendirilebilecek insansı robotların, meydana gelen gelişmelere paralel olarak, yaklaşık iki sene içerisinde muharebe sahasında kullanımının başlayabileceği yönünde önemli emareler görülmeye devam etmektedir. Önümüzdeki süreçte İKA'ların komuta kontrol, arazide hareket kabiliyeti ve otonomi konularındaki gelişmelere bağlı olarak muharebe sahasında daha etkin kullanılmaya başlanacağı ifade edilebilir. Tehdit

ortamındaki ve muharebe sahasındaki gelişmeler hava savunma sistemlerinde de önemli gelişmelere neden olmaya devam etmektedir. Özellikle İHA'lara karşı geliştirilmekte olan önleyici drone sistemleri (interceptor) oldukça dikkat çekicidir³⁸. Önümüzdeki süreçte İHA'ların, kanatçık güdümlü mermilerin ve hatta füzelerin kinetik olarak etkisiz hale getirilmesi konusunda önemli gelişmeler yaşanması beklenmektedir. İHA'lar arasında uçakların arasındaki it dalaşına benzer mücadele artmaya devam etmektedir. Artan İHA tehdidine paralel olarak "Drone Wall" konsepti üzerinde çalışmalar başlatılmıştır. İHA'ların sınırlardan itibaren tespit edilmesi, uygun bir komuta kontrol sistemi yönetiminde başta önleyici dronlar olmak üzere çeşitli dron savar sistemlerinin maliyet etkin kullanımı dikkate alınarak tehditlerin etkisiz hale getirilmesi konusunda çalışmalar devam etmektedir. Söz konusu sistemin yapay zekâ ile desteklenmesi etkinliğinin çok daha artmasına neden olacaktır. Geline aşamada İHA savunmasının hava savunma sisteminin ayrılmaz bir parçası olması gerekmektedir. Yapay Zekânın (YZ) değişik alanlardaki uygulamalarına paralel olarak savunma alanındaki uygulamaları da hızla gelişmeye devam etmektedir. Muharebe sahası ana fonksiyon alanları olan: komuta kontrol, ateş desteği, manevra, muharebe hizmet desteği (lojistik), istihbarat, muhabere gibi konularda önemli gelişmeler yaşanmaya devam etmektedir. Üretken YZ, Doğal Dil İşleme, Agentic-AI gibi konulardaki gelişmeler bu çalışmaların sonuçlarını daha etkin bir alana taşıyacaktır. Komuta kontrol alanında Algoritma ve Hiper savaşların önümüzdeki çatışmalarda daha belirgin olarak yaşanması gerçekleşecektir. Hedef tespit sistemlerinin etkinliğinin artması ve komuta yerlerinin çok kısa sürede etkisiz hale getirilmesi yeni yaklaşımları gerektirmektedir. Bu anlamda daha küçük, hareket kabiliyeti yüksek, sinyal ve termal izi az olan YZ destekli komuta merkezlerinin tasarlanması gerekmektedir. İstihbarat alanında ise YZ'nin paradigmayı tamamen değiştirdiği görülmektedir. Artık açık kaynak istihbaratı daha fazla ön plana çıkmış, istihbarat çarkı sıralı, lineer bir süreçten dairesel bir süreçte evrilmeye başlamıştır. Muhabere konusunda ise 5G ve hatta 6G kullanımının yanında muharebe sahası nesnelerinin interneti (IoT) ve taktik internet alt yapıları önümüzdeki süreçte daha da yaygın olarak muharebe sahasında yerini alacaktır. YZ gelişmelerine

³⁸ İHA'nın, genellikle profesyonel veya askeri sistemlerde kullanılan tüm insansız hava araçları için kullanılan resmi, teknik terim olarak kullanıldığı ifade edilebilir. Drone ise genellikle daha küçük, daha basit ve düşük maliyetli insansız hava araçlarını ifade eden gayri resmi bir terimdir.

paralel olarak taktik veri merkezleri konusunda önemli gelişmeler görülmeye başlanmıştır.

Artık muharebe sahasında harekât merkezlerinde uygun boyutta ve kabiliyette veri merkezleri görmek mümkün olacaktır. Veri merkezlerinin daha yaygın kullanılması barışta ve muharebe sahasında veri yönetimini ön plana çıkaracaktır. Ateş destek çevrim süreci daha da kısalmıştır. İHA'lar tarafından tespit edilen hedeflerin YZ destekli olarak değerlendirilmesi ve çok kısa sürede ateş altına alınması gittikçe daha yaygın olarak görülmeye başlanacaktır. Dolayısıyla ateş destek çevriminin çok daha kısa zamanda gerçekleşmesi ve mühimmat konusunda geliştirilen teknolojiler muharebe sahasında önemli değişikliklere yol açması beklenmektedir. Uzay sistemleri konusunda da teknolojik gelişmeler hızlanmaya başlamıştır. Starlink LEO (Low Earth Orbit) uydu sistemi Ukrayna Savaşında muhabere, istihbarat ve komuta kontrol konusunda önemli gelişmelere yol açmıştır. Hatta önemli bir kuvvet çarpanı haline gelmiştir. Önümüzdeki süreçte uzay teknolojileri konusundaki gelişmelerin daha da artması beklenmektedir. Uydu muhaberesinin dinlenmesi, karıştırılması, uyduların etkisiz hale getirilmesi gibi teknolojiler ön plana daha fazla çıkabileceği görülmektedir. Dünya 2026 yılına girerken, Soğuk Savaş'ın sona ermesinden bu yana muharebe sahası ve savunma sanayi alanında en hızlı değişim ve dönüşüm yaşanmaya devam etmektedir. Dijital çağ muharebelerinin en belirleyici özelliği teknolojik gelişmelerdeki ve muharebe sahasındaki hızın çok daha fazla artmış olmasıdır. Bu çerçevede dijital çağ usulü yıpratma savaşı yaşanmaya başlanmıştır. Geline aşamada savunma sanayi stratejileri tasarımında üzerinde en çok tartışılan konulardan birisi ucuz sistemlerin kitle üretimi veya ileri teknoloji kullanılan sistemlerin üretilmesidir. Diğer önemli bir konu ise dijital çağ muharebe alanında inovasyonun etkin ve gerçekçi olarak nasıl yönetileceğidir. Savaşlar artık insansız hava araçları, uydular, otonom sistemler, hipersonik füzeler ve yazılımlarla, ama aynı zamanda topçu silahları, zırhlı araçlar ve endüstriyel lojistik tedarik zincirleriyle yürütülmektedir. Ukrayna savaşı, on binlerce insansız hava aracı ve milyonlarca merminin kısa zaman içerisinde tüketilebileceğini göstermiştir. Aynı zamanda, yapay zekâ destekli hedefleme, elektronik savaş ve uzayın savaş alanına dönüştürülmesi, orduları sürekli olarak savaş şartlarına uyum sağlamaya zorlamaktadır. Sonuç olarak önümüzdeki süreçte başta AB ülkeleri olmak üzere ülkelerin öncelikle kuvvet yapılarını ve savunma sanayilerini gözden geçirmeye başladıkları önemli

gelişmelerin artarak yaşanmaya devam edeceği değerlendirilmektedir. Bu süreçte dijital çağ muharebe alanındaki gelişmeleri iyi okuyan ülkelerin başarı şansı artacaktır. Bu anlamda gelişmelere uyum sağlamak (adaptive) ve geçmiş muharebelere değil gelecek muharebelere hazır olmak her zamankinden daha önemli bir hale gelmiştir. Geleceğin muharebelerini, muharebe sahası istihbarat hazırlığı dahil OODA (Observe, Orient, Decide, Act) çevrimini daha hızlı işletebilen, rakipten daha etkin ve hızlı organize olabilen, savunma sanayini muharebe sahasıyla etkin bir şekilde bütünleştirebilen, teknolojik savaşı etkin ve hızlı olarak icra edebilen, veriyi silah gibi kullanabilen, liyakatli insanları bir stratejik kuvvet çarpanı olarak gören taraf kazanacaktır.

ABD - Türkiye Savunma Sanayii İlişkileri

Nihat Kökmen

(E) Hava Korgeneral

2026 yılı itibariyle ABD-Türkiye savunma sanayii ilişkilerinin olası yönelimine ilişkin çeşitli öngörü ve değerlendirmeler yapılmakla birlikte ikinci başkanlık dönemini sürdüren ABD Başkanı Donald Trump'ın öngörülemez ve alışılmışın dışında seyreden liderlik tarzı, bu alanda analiz üreten kişi, kurum ve hatta devletlerin değerlendirmelerini dahi yanıltıcı hale getirebilmektedir. Bu çerçevede Türkiye-ABD ikili ilişkileri Trump'ın ilk döneminde belirgin bir bozulma sürecine girmiş, Biden yönetimi sırasında görece bir duraklama evresi yaşamış; Trump'ın ikinci döneminde ise Trump'ın liderlik tarzının öngörülemezliği sebebiyle ilişkiler yönetilmesi ve öngörülmesi giderek güçleşen bir hal almıştır. İkili ilişkilerin bu noktaya evrilmesinde, her iki ülke liderinin sorunların çözümünde kurumsal diplomatik mekanizmaları büyük ölçüde devre dışı bırakarak, telefon diplomasisi ya da doğrudan liderler arası görüşmeler sonrasında alınan kararları önceleyen bir yaklaşım benimsemelerinin, sürecin Türkiye aleyhine sonuçlar doğuracak şekilde ilerlemesinde etkili olduğu ileri sürülebilir.

Türk Savunma Sanayii

Türkiye, 1952 yılında NATO'ya üye olmasının ardından, güvenlik mimarisini ve buna bağlı olarak silah, malzeme ve teçhizat tedarikini büyük ölçüde ABD'ye dayalı bir çerçevede şekillendirmiş; Türk Silahlı Kuvvetleri'nin teşkili ve modernizasyon süreci bu bağımlılık ilişkisi doğrultusunda ilerlemiştir. Bu çerçevede, askerî eğitim faaliyetleri de söz konusu yapının ayrılmaz bir unsuru olarak ABD merkezli sistemle bütünleşmiştir. Tarihsel gelişim içinde hepimizin şahit olduğu çeşitli bölgesel çatışma ve kutuplaşmalardan ülkemiz de nasibini almıştır. Özellikle, Kıbrıs'ta soydaşlarımıza uygulanan baskı ve sonrasında yapılan katliamlar neticesinde, başarıyla uyguladığımız 1974 Kıbrıs Barış Harekatı sonrasında ABD'nin uygulamaya koyduğu silah ambargosu, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin hareket bağımsızlığı için yerli savunma sanayinin ne denli önemli olduğu acı tecrübelerle anlaşılmıştır. Şu anda Türk savunma sanayisinin bel kemiğini oluşturan ASELSAN, HAVELSAN, ROKETSAN ve TUSAŞ gibi TSK Güçlendirme Vakfı şirketleri bu ihtiyaçlara istinaden oluşturulmuştur. Şu anda

ülkemizde savunma sanayi sektöründe çeşitli alanlarda hem ARGE çalışması hem de üretim yapan dünya klasmanında yarışabilecek, gururumuz olan şirketlerimiz bulunmaktadır.

ABD ile Gerilim

Türkiye, özellikle Türk Hava Kuvvetleri'nin modernizasyon ihtiyaçları doğrultusunda, 1990'lı yıllarda üretici üye statüsüyle dahil olduğu ve 116 adet uçak tedarik etmeyi taahhüt ettiği F-35 Müşterek Taarruz Uçağı (Joint Strike Fighter- JSF) projesine ilişkin yükümlülüklerini sözleşmelerle güvence altına almıştır. Ancak Türkiye'nin 2019 yılında acil savunma ihtiyaçları kapsamında Rusya'dan S-400 uzun menzilli hava ve füze savunma sistemi tedarik etmesi, ABD yönetimi tarafından CAATSA yaptırımlarının uygulanmasına gerekçe olarak gösterilerek, Trump'ın ilk başkanlık dönemi sırasında Türkiye, söz konusu projeden çıkarılmıştır. Söz konusu tarihten itibaren mesele, farklı ABD makamları tarafından belirli aralıklarla gündeme getirilmekte; ancak bu girişimler, kalıcı ve somut bir çözüm üretmekten ziyade çözüm arayışı varmış izlenimi yaratmakla sınırlı kalmaktadır. Buna ilişkin son örnek, ABD'nin Türkiye Büyükelçisi ve aynı zamanda Suriye Özel Temsilcisi olan Tom Barrack'ın 10 Aralık 2025 tarihinde X platformu üzerinden yaptığı açıklamadır. Barrack, söz konusu paylaşımında, Türkiye'nin F-35 programına yeniden katılımı ile Rusya'dan tedarik edilen S-400 hava savunma sisteminin elde bulundurulmasına ilişkin olarak iki ülke arasında görüşmelerin devam ettiğini teyit etmiş; ayrıca bu meselenin dört- altı ay içinde çözüme kavuşturulabileceğini ifade etmiştir. Bununla birlikte, Donald Trump ile Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan arasındaki olumlu ilişkinin, F-35 uçaklarının tedariki konusunda yapıcı ve verimli görüşmelere imkân tanıdığı yönündeki değerlendirme de aynı tarihte Anadolu Ajansı tarafından kamuoyuna aktarılmıştır. 2019 yılından itibaren yılan hikayesine dönen F-35 tedarikinin S-400'e bağlanması konusunun 2026 yılında da Karadeniz, Doğu Akdeniz ve Suriye'deki gelişmelere bağlı olarak sıcak tutulup taviz için kullanılabileceği de hatıra gelmelidir.

S-400 Hava Sistemleri konusunda, Cumhurbaşkanı'nın 12 Aralık 2025 tarihinde Türkmenistan ziyareti kapsamında Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin ile gerçekleştirdiği ikili görüşmede, bunların Rusya'ya iade edilmesi ihtimalinin de ele alındığına dair haberler yer almıştır. Ancak, resmî makamlar tarafından yapılan açıklamalarda bu hususun açık ve net biçimde teyit edilmediği görülmektedir. Öte yandan Tom Barrack'ın S-400 meselesinin dört ila altı ay gibi bir süre içerisinde

çözülebileceğine yönelik açıklamasının hemen ardından bu yönde haberlerin gündeme gelmesi haberlerin güvenilirliğini sorgulatmaktadır. Hava Kuvvetleri Komutanlığı'nın en fazla ihtiyaç duyduğu zamanda, tedariki ısrarla beklenen 40 adet F-16 V dosyasının Pentagon'un tozlu raflarında uygun bir zamanı gelsin diye bekletildiği akla gelmektedir.

Eurofighter Alımı

Yeni nesil uçaklara olan ihtiyacın karşılanması yönündeki çabalar geç de olsa sonuç vermiş, bu çerçevede Avrupa'da 3 ülkenin katılımı ile oluşturulan konsorsiyumun ürettiği Eurofighter Typoon muharip uçaklara ilişkin karşılıklı imzalar atılarak 20+20 uçağın tedarik süreci başlatılmıştır. Uçak ile birlikte gerek duyulan; eğitim, mühimmat, yedek parça, milli silahların entegrasyonu gibi hususların da anlaşma kapsamında olduğu yetkililerce açıklanmıştır. Birleşik Krallık'tan alınacak uçaklara ilaveten Katar ve Umman'dan da toplam 24 adet ilk versiyonlarının temin edileceği belirtilmiştir. Bu uçaklar hem fiyat hem de idame-işletme yönüyle F-16'lara nazaran daha pahalı olsa da, Türk Hava Kuvvetlerinin hava savunma gücüne büyük katkı sağlayabileceği düşünülerek bunların tedariği yoluna gidilmiştir. Birleşik Krallık'tan Eurofighter tedariki neticesinde, daha önce ABD ile yapılan çeşitli girişimlerde bulunulmasına rağmen, F-35 JSF projesinden çıkarılmamızla birlikte paraları dahi ödenen uçakların verilmemesi, F-16V tedarikinin çeşitli bahanelerle ABD Kongresi engeline takılması sonucu ilişkiler en düşük seviyelere gerilemiştir. Artık Eurofighter'ların alınması konusunda anlaşmaya varıldığına göre F-16V'ların alınmasına gerek kalmadığını da söylemek mümkündür. Elbette bu sonuca göre özellikle 90'lı yıllardan itibaren katkıda bulunduğumuz F-35 JSF projesinden dışlanmamız sonucunda kaybedilen yetenekler ile savunma sanayi firmalarının almış oldukları parça üretimlerinin ortadan kalkması, o dönem için yıllık 7-8 Milyar dolarlık getirinin bugün itibarıyla belki de 15-20 milyar dolar civarına ulaşması hem yitirilen yetenekler hem de uğranılan kayıplar yönüyle oldukça dikkat çekicidir. Ayrıca, Eurofighter uçaklarının alınması sonucu ortaya çıkan sistem farklılıkları nedeniyle ilave yatırım maliyetlerinin kaçınılmaz olarak ortaya çıkacak olması yüzleşilmesi gereken bir gerçektir.

Savunma Sanayiinin Gereklikleri

2025 yılında yakın çevremizde ortaya çıkan kısa süreli çatışmalarda, insanlı sistemlerin özellikle İran-İsrail ve Pakistan-Hindistan savaşlarında öne çıktığı ve savaşın sona erdirilmesinde belirleyici unsur olduğu görülmüştür. Fakat, günümüzde artık ülkeler bireysel veya konsorsiyum oluşturarak çeşitli tip ve yeteneklere sahip insansız savaş uçakları ile sadece bir kez kullanılacak ucuz maliyetli, üzerine patlayıcı monte edilebilen dronelar geliştirmeye başlamışlardır. Bu dronelar Rusya-Ukrayna savaşında günlük rutinde kullanılmakta, her gün yüzlercesi karşılıklı olarak atılmaktadır. Ülkemiz, son yıllarda terörle mücadele konusunda ihtiyaç duyduğumuz, ancak ABD Kongresi engeline takılarak çeşitli bahanelerle vermediği MQ serisi SİHA'ların daha da gelişmişini üretme yeteneğine kavuşmuştur. Başlangıçta yerlilik oranı düşük olmasına rağmen geline aşamada bu oranlar yapılan resmi açıklamalara göre yüzde 80 seviyelerine ulaşmıştır. Bu oran, yüzde olarak yüksek görüldüğünden başarılı olarak değerlendirilmesine karşın, bazı kritik parçaların dışarıdan alınması üretimi süren bu sistemlerin idamesi için bir tehdit olarak ortada durmaktadır. Geçmişte buna benzer sıkıntılar, Fırtına obüsleri, Uydu projeleri, İHA/SİHA kamera sistemlerinde sıklıkla yaşanmıştır. Yine bu konuyla bağlantılı olarak Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın ABD Başkanını ziyareti esnasında, 27 Eylül 2025 tarihinde Dışişleri Bakanı Hakan Fidan'nın basın açıklamasında "KAAN'ın motorları ABD Kongresi'nde bekliyor, onların lisansı durmuş durumda ve bu hususun müttefiklik ruhuna, stratejik ortaklık ruhuna yakışmadığı" yolundaki söylemleri de ortadadır. Türk savunma sanayii kapsamında geliştirilen helikopter ve mühimmat projelerinin son yıllarda art arda envantere alınmasıyla birlikte, dışa bağımlılığın giderek azaldığı yönündeki anlatılar bazı medya programlarında sıklıkla dile getirilmektedir. Bu çerçevede, ABD ile ilişkilerin arzu edilen düzeyde seyretmemesi ile yerli üretim kapasitesinin millî imkânlar doğrultusunda çeşitlendirilerek geliştirilmesi ve seri üretime geçirilmesi arasında ters yönlü bir ilişki kurmanın, analitik açıdan rasyonel bir değerlendirme sunduğu ifade edilebilir. Bütün bu olumsuzlukların yaşandığı ve ilişkilerin bozulduğu bu dönemin, iki ülke arasında bölgeye yönelik çıkar çatışmasıyla doğru orantılı olduğu da söylenebilir.

Bu çerçevede özellikle; Suriye'de, Türkiye'nin terör örgütü PKK'nın uzantısı SDG'nin 2026 yılının ikinci haftasında ABD tarafından ani bir strateji değişikliği ile merkezi Suriye hükümetine siyasi ve askeri yönüyle entegre olması dikte edilmiştir. Bugüne kadar Suriye yönetimlerinde söz hakkı ve kimlikleri dahi tanınmayan Kürtlere bir anlaşma

kapsamında savunma bakan yardımcılığı, Kürtlerin yoğun olarak yaşadığı bölgelere merkezi hükümetin polis-askeri gücünün girişinin engellenmesinin yer alması ve bu durumun örtülü bir federasyon gibi algılanması dikkate alınmalıdır. ABD'nin Doğu Akdeniz'de sürekli güç bulundurarak hem İsrail'e destek vererek çevre ülkelere gözdağı vermesi, hem de 30 Aralık tarihinde Florida/ABD'de Trump-Netanyahu görüşmesinde yapılan açıklamada yer alan, eğer F-35'ler Türkiye'ye verilirse uçakların İsrail'e karşı kullanılmaması şartının sözleşme kapsamına alınacağı ifadesi önemlidir. Kıbrıs Rum kesiminin silahlanması için ambargonun kaldırıp, KKTC'ye baskı uygulanması için güneyde üsler teşkil edilmesi ve Doğu Akdeniz bölgesinde hidrokarbon yataklarının Türkiye'yi dışlayacak platformlar tarafından değerlendirilmesi konusunda girişimlerde bulunulmasını yakından izlemek gerekir.

ABD, Yunanistan'a açık destek vererek, Türkiye sınırına yakın üsler inşa etmesi ve bizden esirgediği ve Türkiye'ye satmadığı F-16V ve F-35 uçaklarını hiç bir engele takılmadan Yunanistan'a satılmasına onay vermesi dikkat çekicidir. KAAN için başlangıç üretiminde ihtiyaç duyulan F110 motorlarının tedariki Kongre bahanesiyle askıya alınması endişe vericidir. Karadeniz'deki diğer NATO ülkelerini de teşvik etmek suretiyle, Montrö'yü aşındırmaya yönelik girişimlere yeşil ışık yakılması Türkiye açısından kabul edilemez faaliyet olarak öne çıkmaktadır.

Sonuç

Türkiye-ABD savunma sanayii ilişkilerinin, bozulma sürecinin kısmen başladığı Barack Obama dönemi sonrasında itibaren geline aşamada tarihsel olarak en sorunlu seviyesine ulaştığı ifade edilebilir. Özellikle Donald Trump'ın ilk başkanlık döneminde, iki ülke arasındaki sorunların resmî söylemde aşılmakta olduğu vurgusu öne çıkarılmış olsa da, bu dönemde CAATSA yaptırımları fiilen yürürlüğe konulmuş; Türkiye F-35 programından çıkarılmış ve çok sayıda Türk savunma sanayii firması ile yetkili, söz konusu yaptırımların doğrudan muhatabı hâline gelmiştir. Takiben Biden döneminde ilişkiler durağan bir seviyede kalmış, o dönemde F-16 V tedariki gündeme getirilmiş, karşılıklı sözler verilmiş, ancak varılan noktada Finlandiya ve İsveç'in NATO'ya üyeliklerine Ankara tarafından onay verilmiş olmasına rağmen, F16V'lerin tedariki konusunda bir ilerleme kaydedilmemiştir. İkinci Trump döneminin de Türkiye-ABD ikili ilişkileri açısından parlak bir tablo sunduğunu söylemek güçtür. Mevcut tedarik sorunları büyük ölçüde devam etmekte, CAATSA yaptırımları ise olduğu gibi yürürlükte kalmayı sürdürmektedir. 2026 yılı itibarıyla ilişkilerde köklü ve çarpıcı bir dönüşüm

yaşanması ihtimali sınırlı görünmekle birlikte, ikili ilişkilerde ilerleme beklentisi taşıyan aktörlerin, ABD'nin Türkiye'den beklentilerinin mahiyetini doğru okuyabilmeleri önem arz etmektedir. Bu bağlamda, Ankara nezdindeki ABD Büyükelçisi Tom Barrack'ın zaman zaman resmî diplomatik üslubun ötesine geçen ve adeta bölgesel bir yetki alanı varsayımıyla yapılan açıklamalarının satır aralarında yer alan Amerikan taleplerinin dikkatle analiz edilmesi gerekmektedir.

Yapay Zeka ve Uluslararası İlişkiler

Sinan Ülgen
EDAM Direktörü

Yapay Zeka, birçok alanda olduğu gibi uluslararası ilişkiler alanında da dengeleri değiştirebilecek bir niteliğe sahip. Bu saptamayı doğrulayan en belirgin gelişme, 2025 yılı içinde ABD'nin üretken yapay zeka modellerinin eğitimi için kullanılan en gelişmiş NVIDIA çiplerinin ihracatına yasak getirmiş olması. Bu kısıtlamanın söz konusu çiplere erişimi kısıtlayarak başta Çin olmak üzere üçüncü ülkelerde yapay zeka tabanlı uygulamaların gelişimini yavaşlatmak amacını taşıdığı açık. Sırf bu tedbir bile yapay zeka ekosisteminin uluslararası ilişkilere damgasını vuran bir alan olarak yorumlandığını gösteriyor. Nitekim yapay zeka teknolojisi ve buna dayalı uygulamaların, uluslararası sistem açısından artık ülkelerin ekonomik büyüklükleri veya askeri kapasiteleri gibi bir güç unsuru olarak görülmeye başladıkları ifade edilebilir.

Üstelik yapay zekayı diğer teknolojilerden ayırt eden çok önemli bir özellik var. O da bu teknolojinin elektrik veya Internet gibi genel amaçlı bir teknoloji olarak uygulama ve etki alanının çok geniş olması. Bu bakımdan yapay zekanın ulusal kapasite ve yetenekler açısından yakın zamanda başka hiçbir teknolojide görülmediği ölçüde bir kaldıraç etkisine sahip olacağı söylenebilir. Tam da bu nedenle, yani uluslararası sistemdeki güç ilişkileri ve dengeleri bakımından yaratacağı etkiler açısından, yapay zekanın gelişimi bir uluslararası ilişkiler konusu olarak ele alınmalıdır.

Ulusal Güvenlik

Devletlerin yapay zeka konusuna bu kadar ilgi göstermelerinin temel nedenlerinden biri, ulusal güvenlik ile ilgili. Yapay zeka özünde ülkelere bir caydırıcılık kapasitesi sunuyor. Bu alanda en ileri safhada yer alan ülkeler, yapay zeka destekli siber saldırılar, yapay zeka destekli askeri otonom sistemler, yapay zeka destekli istihbarat toplama ve yorumlama gibi birçok alanda bir stratejik avantaj elde edecekler. Bu avantaj da aynen daha gelişmiş bir silah sistemine sahip olmak gibi bir caydırıcılık unsuru olacak. Bu

itibarla anılan teknoloji alanında kısmen arka planda kısmen uluslararası kamuoyu önünde cereyan eden bir yarış var.

Bu yarışın en uç noktası ise Artificial General Intelligence (AGI) olarak ifade edilen yetenek. Bugünkü modellerin önemli bir eksikliği eğitildikleri alanlar dışındaki yorumlarının doğruluklarının şüphe götürmesi. Enformasyon setlerinde bulunmayan, daha önce görmedikleri taleplerle karşılaştıklarında performanslarının düşmesi ve hatta halüsinasyon görmeleri. AGI ise insan dokunuşuna gerek kalmadan kendi kendini eğiten ve geliştiren bir teknoloji olarak çok daha kapasiteli bir sistem olacak. AGI'ya ilk ulaşan ülke de rakiplerine karşı çok kayda değer bir stratejik avantaj elde etmiş olacak. Örneğin çok benzer bir saptamayı kuantum teknolojisi açısından da yapabiliriz. Kendi askeri sistemlerini en gelişmiş yapay zeka teknolojileri ve hatta AGI ile bütünleştirebilen devletler hem ulusal güvenliklerinin korunmasında hem de sınır ötesi önlenemez bir güç projeksiyonu yapabilme kapasitesine kavuşacaklar.

Öte yandan yapay zekanın çok kullanımlı bir teknoloji olması ve dolayısıyla birçok sisteme entegre edilerek çok yaygın biçimde kullanılması, ulusal güvenlik açısından bir bağımlılık faktörü olarak görülmeli. Birçok alanın daha yüksek verimlilik, hız ve etkinlik adına yapay zeka modellerinin erişimine açılması, anılan modellere güvenilir ve kesintisiz erişimin önemini arttıracaktır. Bu süreç, modellere erişimin kontrolünü elinde bulunduran teknoloji şirketleri ve ülkelere stratejik avantaj sağlayacak, model kullanıcıları bakımından da imale edilmesi zor bir bağımlılığa neden olacaktır.

Yapay zekanın ulusal güvenlik açısından gündemde olan bir diğer boyutu da dezenformasyon konusu. Gelişen büyük dil modelleri ile artık gerek ses gerek görüntü olarak gerçeğinden ayırt edilmesi son derece zor olan içerikler çok kolayca yaratılabilmekte. Bu içeriklerin sosyal ve dijital medya kanalları üzerinden dolaşıma sokulması da aynı derecede basit. Dolayısıyla bir yandan devletler diğer yandan da devlet dışı aktörler hedefledikleri bir toplumda istedikleri konuda gayet de etkin bir dezenformasyon yapabilme kabiliyetini elde etmiş durumdalar. Yapay zeka desteği ile üretilebilecek içeriklerde de bir sınır yok. O bakımdan yapay zekanın, toplumsal barışı tehdit edebilecek ölçüde bir dezenformasyon yeteneğinin ortaya çıkmasına yol açtığı söylenebilir. Böylesi bir tehlikeye karşı toplumların bundan böyle sosyal ve dijital medyada karşılaştıkları içeriklere çok daha şüpheci yaklaşımlarını sağlayacak bilinçlenme düzeyine ulaşmaları gerekecek. Ancak bu eğitim dinamiği, teknolojinin çok

arkasından geliyor. O nedenle de özellikle “deep fake” olarak adlandırılan gerçekçi sanal içeriklerin üretilmesini sağlayan yapay zeka teknolojisinin an itibarıyla istikrarsızlık yaratmak isteyen aktörlere bir avantaj sağladığını söylemek lazım.

Ekonomi

Yapay zekanın daha geniş anlamda bir güç unsuru olmasının bir diğer nedeni de ekonomik etkileri olacaktır. Yapay zekanın makro etkisine dair birçok çalışma mevcuttur. Yapay zekayı ekonomik çarkları ile bütünleştirebilecek ülkeler, artan verimlilikleri ve refah seviyeleri ile daha güçlü bir ekonomik döngü yaratabileceklerdir. Bu açıdan bakıldığında, yapay zeka teknolojilerinin ekonomik büyümeyi kalıcı olarak yükseltecek bir etki yaratması beklenebilir. Bu bağlamdaki yarış ise, hükümetlerin teknolojinin kendisinden ziyade, bu teknolojinin kendi sınırları içinde yaygınlaşmasını sağlayarak, toplumlarına en iyi erişim fırsatlarını sunma yarışları olacaktır. Geleceğin kazanan ülkeleri muhtemelen bu yarışta en önde götüren ülkeler olacaktır.

Hal böyle olmakla birlikte, yapay zekanın yaygınlaşmasının henüz tam olarak öngörülemeyen olumsuz etkileri olması da muhtemeldir. Bunların başında istihdam piyasası üzerindeki etkileri gelmektedir. Bu konuda iki farklı görüş bulunmaktadır. İlkine göre yapay zeka özünde istihdam azaltıcı olacaktır. Bugün var olan birçok faaliyet alanı yapay zeka ile ikame edilecektir. Diğer görüş ise yapay zekanın istihdam açısından tamamlayıcı olmasıdır. İstihdamın niteliği değişecek ve yapay zeka destekli istihdam alanları büyüyecektir. Açıkçası bugünden hangi senaryonun gerçekleşeceğini öngörmek mümkün olmasa da ekonomi siyasetinin söz konusu yapay zeka “şoku”nun olası olumsuz etkileri konusunda bir yol haritası geliştirmesi ve olumsuzlukları minimize edecek kamu politikalarını şimdiden düşünmesi ve hayata geçirmesi geleceğe hazırlık bakımından azami önem taşımaktadır.

Uluslararası ilişkilerin ekonomik boyutunda vurgulanması gereken bir diğer dinamik ise yapay zekanın, diğer bazı dijital teknolojilerde olduğu gibi ve hatta daha da büyük ölçekte bir yoğunlaşma yaratmasıdır. Bunun neticesi küresel düzeyde bu teknolojiye hakim olan az sayıda ülke ve birkaç firma arasında oluşan gelirin bölüşülmesi olacaktır. Bugünkü durumda zaten bu “pastanın” ABD ve Çin arasında paylaşıldığı görülmektedir. Örneğin Avrupa’dan, kısmen Fransız modeli Mistral dışında, ABD ve Çin orijinli popüler büyük dil modelleri ile yarışabilecek bir platform çıkmamıştır. Tüketicilerin yoğun olarak kullandıkları üretken yapay zeka modelleri neredeyse münhasıran bu iki ülkeye aittir.

Bu doğrultuda anılan teknolojinin ekonomik getirisinin de bu iki ülkede ve hatta bu ülkelerde yapay zeka geliştiren teknoloji şirketlerinin bünyesinde yoğunlaşması ciddi bir ihtimaldir. Böylesine bir sonuç küreselleşme ve dijitalleşmenin doğurduğu ulus içi ve uluslararası gelir piramidindeki bozulmayı daha da derinleştirecek ve bu boyutu itibarıyla de uluslararası sistem bakımından bir istikrarsızlık unsuru olacaktır.

Yapay Zeka, Verinin Yönetişi ve Ulusal Egemenlik

Yapay zeka çağında ulusların egemenliği de nitelik değiştirecektir. Yapay zeka teknolojilerinin itici gücü veridir. Sentetik veri ile bu sistemlerin geliştirilmesinin önündeki engeller aşılanaya kadar, ulusal düzeyde veri yönetimi kritik bir kamu politikası alanı olarak öne çıkmaktadır. Hükümetler bir yandan veri yerelleştirilmesine ağırlık veren politikaları tercih edebilirler. Nitekim Türkiye de bu grup ülkeler içinde yer almaktadır. Bu bağlamda amaç başta kişisel veriler olmak üzere farklı kategorilerdeki verileri bir egemenlik ve ulusal güvenlik unsuru olarak ele almaktır. Ancak bu yaklaşım daha yüksek performanslı yapay zeka sistemlerinin geliştirilmesinin önünde bir engeldir. Zira bu sistemler büyük veriye ihtiyaç duymaktadır. Bu yatıştırılamayacak bir açlıktır. Daha yüksek performanslı sistemler daha da yüksek veri havuzlarına ihtiyaç duyacaklardır. Dolayısıyla bu noktada verinin bir ulusal güvenlik ve hatta egemenlik unsuru olarak görülmesi ile teknolojik ilerleme ve hatta dijital dönüşüm arasında bir ikilem oluşmaktadır. O nedenle dijital çağda veri egemenliğinin yorumunun da ulusal güvenlik endişeleri ile bu dönüşüm beklentilerini dengeleyebilecek bir veri yönetimi politikası üzerinden yapılması zorunludur. Türkiye'nin mevcut politikalarına bakıldığında henüz bu dengeyi doğru kurduğu söylenemez. Veri rejiminde güvenlik arayışı fazlasıyla baskındır. Oysaki yapay zekanın ortaya çıkardığı fırsatlar ve bunlarla bağlantılı yeni iş modellerinin ülkemizde de yeşermesi daha esnek bir veri rejimi ile mümkün olabilecektir. Yapay zekanın uluslararası ilişkiler ve küresel güç dengeleri açısından değerlendirildiği bu analiz de genel olarak veri ve teknoloji politikalarının aslında artan ölçüde ülkelerin uluslararası sistem içindeki ağırlıklarını oluşturan bir güç denkleminin parçası haline geldiğini göstermeye gayret ederek bu tartışmaya katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

Jeopolitik Mutfağa Nasıl Giriyor? Küresel Mücadele Döneminde Hane Halkının Yeni Gerçeği

Can Selçuki

Research İstanbul Yönetici Ortak

2025 yılı jeopolitik yılı oldu. 2026'nın başlangıcına bakılırsa bu pek değişmeyecek. Bu konuları genellikle haritalar üzerinden konuşuyoruz: kim kiminle ittifak kuruyor, hangi ülke hangi bölgede güç kazanıyor, hangi kriz hangi koridoru kilitliyor... Bunların hepsi doğru ve önemli. Ama bir şey eksik kalıyor: Jeopolitik gündem büyüdükçe, gündelik hayatın dili küçülüyor; büyük olayların hane halkına nasıl aktarıldığını anlatmak zorlaşıyor. Oysa günün sonunda toplumların siyasi yönelimlerini, sosyal psikolojisini ve ekonomik dayanıklılığını belirleyen şey, zirvelerde konuşulan paragraflar değil; hanelerin “normal hayatı” sürdürebilip sürdüremediğidir. Bugün dünya, uzun bir “küreselleşme normalinin” ardından daha sert, daha temkinli ve daha parçalı bir düzene giriyor. Rekabet artık sadece savunma kapasitesiyle değil, ticaret kısıtları, teknoloji savaşları, yaptırımlar, kritik hammaddeler, enerji bağımlılıkları ve tedarik zinciri stratejileri üzerinden şekilleniyor. Yani mücadele, giderek daha fazla “jeoekonomik” bir karakter kazanıyor. Bu da şu anlama geliyor: Jeopolitik, devletlerin dış politikası olmaktan çıkıp, ülkelerin büyüme modeline ve hanelerin tüketim modeline doğrudan dokunan bir dinamiğe dönüşüyor. Bu yazı tam da bu köprüyü kurmayı amaçlıyor: Jeopolitik mücadeleyi, hanenin bütçesine ve günlük kararlarına çevirmek. Çünkü aslında hane halkının yaşadığı şey yalnızca enflasyon, yalnızca faiz ya da yalnızca işsizlik değil. Daha bütünlüklü bir dönüşüm var: Gelir basamakları yer değiştiriyor, tüketim alışkanlıkları yeniden yazılıyor ve bunun yarattığı belirsizlik, siyasetin ham maddesine dönüşüyor.

Gelir Merdiveninin Yer Değiştirmesi: Yeni Zenginler, Yeni Orta Sınıf, Yeni Rekabet

Son yirmi–otuz yılın en belirleyici küresel olayı, yalnızca üretimin Asya'ya kayması değil; aynı zamanda gelir basamaklarının yeniden düzenlenmesi oldu. Klasik algıda yüksek gelir, Batı demektir. Bugün bu tablo daha karmaşık: Küresel üst gelir katmanında daha fazla Asyalı var; yalnızca sayısal olarak değil, tüketim kapasitesi ve piyasa belirleyiciliği açısından da daha görünür.

Bu değişimi gündelik bir örnekle anlamak kolay: Lüks markaların vitrin dili, dünya turizminin rotaları, en pahalı şehirlerdeki gayrimenkul talebi, küresel üniversite başvurularının coğrafyası... Bu alanların hepsi, “müşterinin” ve “talebin” kim olduğuna göre şekillenir. Bugün küresel talep motoru tek merkezli değil; çok merkezli. Ve bu durum rekabeti sertleştiriyor. Çünkü artık yalnızca ülkeler değil, orta sınıflar da küresel ölçekte birbirleriyle yarışır hale geliyor: daha iyi eğitim, daha iyi iş, daha iyi hayat standardı için.

Bu gelir merdivenindeki kayma iki kritik sonuç doğuruyor:

1. Küresel ekonomi daha kalabalık bir üst kata sahip oluyor. Yani kaliteli ürünlere, iyi hizmetlere, sınırlı kaynaklara talep artıyor. Bu, fiyatları ve erişimi etkiliyor.
2. Küresel düzenin temel hedefi değişiyor. Eski dönemde temel soru “en ucuz nerede üretim?” idi. Bugün soru giderek “en güvenli nerede üretim, hangi tedarik hattı kırılmaz, hangi teknoloji kimin elinde?” haline geliyor.

Bu ikinci değişim, görünürde “strateji” gibi durur. Ama sonuçları haneye dokunur: güvenlik arayışı kısa vadede maliyeti artırır; maliyet artışı eninde sonunda fiyatlara ve hayat pahalılığına yansır. Yani jeopolitik, en hızlı biçimde fiyatlar üzerinden eve girer.

Jeopolitik Haneye Nasıl Aktarılır?

Bugünün jeoekonomik gerilimi, hane halkını üç ana kanaldan etkiliyor: fiyatlar, gelir güvencesi, finansal koşullar (borç). Bu kanallar tek tek incelendiğinde bile güçlüdür; ama asıl mesele şudur: Aynı anda çalıştıklarında haneler yalnızca “daha az tüketmek” zorunda kalmaz, aynı zamanda hayat planını kısaltmak zorunda kalır.

Fiyatlar ve Erişim: Mutfağın Jeopolitiği

Jeopolitiğin en hızlı ve en görünür etkisi fiyatlar üzerinedir. Enerji fiyatlarındaki oynaklık, lojistik maliyetleri, tedarik zincirinin kırılganlaşması, yaptırımlar, tarife savaşları... Bunların hepsi, gündelik hayatta “her şeyin pahalılaşması” olarak görünür. Ama burada kritik olan sadece fiyat artışı değil; fiyatın ne kadar öngörülebilir olduğudur. Çünkü hane bütçesi bir plan işidir. Öngörü bozulduğunda, hane tasarruf etmez; hane savunmaya geçer. Türkiye gibi ülkelerde bu etkinin daha sert hissedilmesinin sebebi, bütçenin zaten zorunlu kalemlere yüklenmiş olmasıdır. Konut-kira ve gıda gibi kalemler, toplam harcamanın büyük kısmını oluşturur. Bu şu demek: Küresel şokların yerel hayat

pahalılığına yansımaları, “lüks tüketimden vazgeçme” gibi bir düzeltme değil; doğrudan temel ihtiyaçlarda sıkışma olarak yaşanır. Bu noktadan sonra hane davranışı değişir: daha ucuz marka, daha küçük paket, daha az protein, daha az dışarıda yemek, sağlık ve eğitim harcamalarında erteleme... Ve bunlar bir süre sonra “geçici tedbir” olmaktan çıkar, “yeni normal”e dönüşür. Hane şunu yaşamaya başlar: aynı gelire daha az hayat. Bu dönüşümün toplumsal etkisi büyüktür. Çünkü tüketim yalnızca satın alma değil; “hayat standardı”nın gündelik ölçümüdür. Standart kaybı, yalnızca cüzdanı değil, adalet duygusunu da aşındırır. İnsanlar fiyatlara bakarak yalnız enflasyonu değil, sistemin kendisini sorgulamaya başlar.

Gelir ve İş Güvencesi: Ücretlerin Jeopolitiği

İkinci kanal daha sessizdir ama daha uzun vadeli sonuç üretir: gelir güvenliği. Küresel rekabetin sertleştiği dönemlerde şirketlerin davranışı değişir. Yatırım kararları daha temkinli hale gelir, büyüme iştahı zayıflar, belirsizlik arttıkça istihdam ve ücret pazarlığı güç kaybeder. Hane açısından mesele artık “kaç lira zam aldım?” değil, “bu gelir sürdürülebilir mi?” sorusudur. Çünkü jeoekonomik rekabet yalnızca fiyatlara değil, piyasanın genel hissiyatına da etki eder. İş dünyası riskten kaçındıkça, hane de riskten kaçınır. Ve riskten kaçınmanın hane dilindeki karşılığı şudur: hayat planını daraltmak. Bu daralma birçok biçimde görünür: ikinci iş arayışı, ek gelir çabası, aile içi dayanışmanın artması, gençlerin daha geç evden ayrılması, evlilik ve çocuk planlarının ötelenmesi, göç fikrinin plan B haline gelmesi... Yani jeopolitik, yalnız fiyatlarla değil, sosyolojiyle de eve girer. Toplumsal psikoloji açısından en kritik kırılma ise şu cümlede özetlenir: “Çalışıyorum ama ilerleyemiyorum.” Bu duygu, sadece düşük gelir grubuna özgü değildir; orta sınıf için de güçlü bir dinamiktir. Çünkü orta sınıfın esas kaybı “gelir” değil, gelecek beklentisidir.

Borç ve Finansal Koşullar: Belirsizliğin Finansmanı

Üçüncü kanal, modern hayatın en kırılgan yerinde gerçekleşir: borç. Jeopolitik risk yükseldikçe finansal koşullar dalgalanır; risk primi artar, kredi pahalılaşır; kaynaklar daha seçici akar. Bu, konut erişimini zorlaştırır, tüketim kararlarını baskılar ve haneleri daha sık “nakit akışı” yönetimine iter. Hane için faiz, teknik bir tartışma değildir. Faiz, “yaşamı sürdürmenin maliyeti”dir. Kredi kartının giderek daha fazla “ödeme aracı” olmaktan çıkıp “ay sonu kapatma aracı”na dönüşmesi bu yüzden tesadüf değildir.

Borçla dengeleme arttıkça, hane geleceğe yatırım yerine bugünü kurtarmaya çalışır: dayanıklı tüketimi erteler, sağlık harcamasını geciktirir, çocukların eğitimi için yapılan harcamaları kısmağa başlar. Bu kanalın en sert bileşeni konuttur. Konut, Türkiye gibi ülkelerde sadece barınma değil; aynı zamanda toplumsal güvenlik hissidir. Kira baskısı artınca, hane yalnız “daha az harcama” yapmaz; daha güvensiz hisseder. Ve güvensizlik, en hızlı şekilde siyasal alana taşınır.

Aynı Şok, Her Haneyi Aynı Vurmaz: Toplumsal Haritanın Yeniden Çizilmesi

Bu üç kanalın etkisi eşit dağılmaz. Tam tersine, jeoekonomik şoklar genellikle regresiftir: düşük gelir grupları daha hızlı ve daha sert etkilenir çünkü bütçeleri daha çok zorunlu kalemlere bağlıdır, pazarlık güçleri daha düşüktür ve finansmana erişimleri daha pahalıdır. Orta sınıf için hikâye farklıdır: gelir vardır ama hayat standardı aşınır. Bu aşınma, sadece tüketim daralması değildir; aynı zamanda statü kaybı hissidir. Üst gelir grubu ise varlık çeşitliliği sayesinde kendini koruyabilir; hatta belirsizlik ortamında yeni fırsatlar yakalayabilir. Bu farklılaşma, toplumun aynı jeopolitik başlıklara neden farklı tepkiler verdiğini anlatır. Dışarıdan ideolojik görünen birçok gerilim, içeriden “hane deneyimi” olarak yaşanır: adalet duygusunun zedelenmesi, gelecek kaygısı, güvensizlik ve öfke... Jeopolitik mücadelenin asıl derinliği de burada ortaya çıkar: Ülkeler yalnız dışarıyla değil, içeride “normal hayatı koruma kapasitesiyle de yarışır hale gelir.

Ulusal Dayanıklılık, Hane Dayanıklılığıyla Ölçülür

Jeopolitik geri döndü. Ama sadece diplomasi dosyalarında değil; evin bütçesinde, kira kontratında, market fişinde ve kredi kartı ekstresinde de geri döndü. Bugünün mücadelesi, fiyat oynaklığıyla, gelir güvencesinin zayıflamasıyla ve finansal sıkışmayla hanelerin hayat planını yeniden yazdırıyor. Bu nedenle “ulusal dayanıklılık” gibi kavramların, hane düzeyinde karşılığı olmak zorunda. Çünkü strateji yalnız dışarıdaki masada kazanılmaz; içeride, vatandaşın hayat planı kurabilmesiyle kazanılır.

Bu çağda politika tartışmalarının üç temel soruya daha fazla odaklanması gerekiyor:

1. Gıda, enerji ve kira gibi zorunlu kalemlerde haneler fiyat şoklarına karşı nasıl korunuyor?
2. Ücret, istihdam ve fırsat kanallarıyla gelir güvencesi nasıl güçlendiriliyor?
3. Kredi bağımlılığı ve konut erişimi gibi bilançoyu aşındıran kırılganlıklar nasıl yönetiliyor?

Sonuçta jeopolitik güç, yalnız askeri kapasite ya da dış politika manevrası değildir. Jeopolitik güç, aynı zamanda toplumun “normal hayat”ı sürdürebilme kapasitesidir. Ve bugün bu kapasite, her zamankinden daha fazla, hane halkının mutfağında test ediliyor.

Raporda ifade edilen görüşler yazarın kişisel görüşlerini yansıtmakta olup kurumun resmî tutumunu temsil etmemektedir.

Edam ve Çağrılar
Kurumunun İlanları

edam

Hare sokak No.16 Akatlar / İstanbul

T. +90 (212) 352 18 54
F. +90 (212) 351 54 65

info@edam.org.tr

    // edam.org.tr